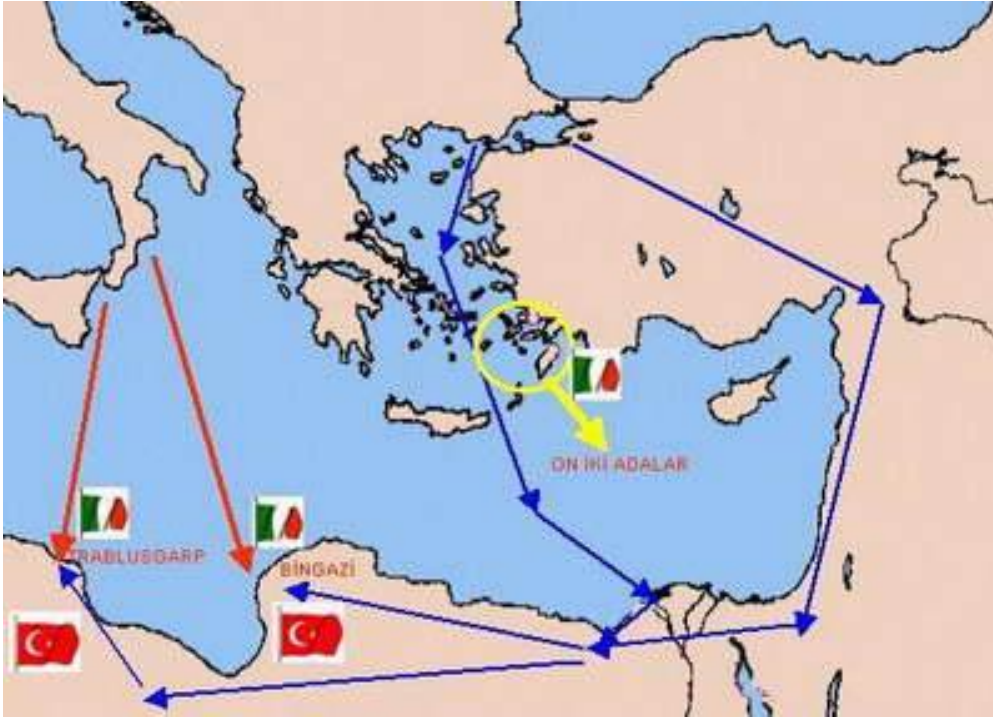

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

Nedenleri:

Siyasi birliğini geç kuran İtalya'nın sömürgecilik faaliyetlerine girişmesi.(1870)

İtalya'nın Habeşistan'a saldırması ve başarılı olamaması.

İtalya'nın Habeşistan yenilgisi üzerine yeni yerlere göz dikmesi.

İtalya'nın diğer Avrupa devletleri ile anlaşması.

Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın ve savunmasız olması.

Trablusgarp'ın ticaret yolları üzerinde bulunması ve zengin maden yataklarına sahip olması.

İtalya, Rusya ile Racconigi Antlaşması'nı yapmış, Rusya boğazlara karşılık İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmesini desteklemiştir (1909).

İtalya, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ı gelişmişlikte geri bıraktığı ve bölgedeki İtalyanlar'a kötü davrandığı iddiasıyla Osmanlı'ya ultimatom çekmiştir.

Osmanlı Devleti'nin görüşme isteğine rağmen İtalya, Trablusgarp'ı işgal etmiştir.

Osmanlı Devleti, Trablusgarp'ın savunmasında bölgeye ordu sevk edememiştir. Çünkü Osmanlı kara kuvvetlerini Trablusgarp'a ulaştırması için Mısır'dan geçmesi gerekiyordu. Mısır'ın İngiltere kontrolünde olması ve de İngiltere'nin İtalya'nın yanında yer alması en önemli nedendir.

Osmanlı denizden de bölgeye yardım ulaştıramamıştır. Çünkü Osmanlının İtalya donanmasıyla baş edebilecek donanma gücü de yoktur.

Bir başka neden olarak da Balkanlarda gerginliğin artması üzerine Osmanlının Önceliği Balkanlara vermesidir.

Osmanlı devleti, bölgeye ancak gönüllü subayları yönlendirebilmiştir. Bunların başında da Mustafa Kemal, Enver Bey kimlik değiştirerek bölgeye geçmişlerdir.

Not: Mustafa Kemal, gazeteci kimliğinde “Şerif Bey” olarak Derne'ye geçmiştir.

Mustafa Kemal Trablusgarp ve Derne'de, Enver Bey de Bingazi'de başarılar kazanmıştır.

Savaşın uzun sürmesi İtalya'yı maddi sıkıntıya sokmuş, savaşın bitmesini isteyen halkın tepkisi üzerine İtalya, Osmanlı'yı barışa zorlamak için Oniki Ada'yı işgal etmiştir.

Bu sırada I.Balkan Savaşı başlaması, Osmanlı'yı zor durumda bırakmış ve Osmanlı Devleti İtalya ile Uşi Antlaşması'nı imzalanmıştır

Uşi Antlaşması (18 Ekim 1912)

İsviçre'nin Uşi kentinde imzalandı.

Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakılacak.

Oniki Ada, Balkan Savaşı'ndan sonra geri alınmak üzere geçici olarak İtalya'ya bırakılacak.

İtalya, kapitülasyonların kaldırılması konusunda Osmanlı'ya yardım edecek.

Trablusgarp ve Bingazi'nin Duyun-u Umumiye İdaresi'ne ödediği borçları İtalya ödeyecek.

Trablusgarp ve Bingazi dini bakımdan Osmanlı halifesine bağlı kalacak.

Sonuçları:

Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'da toprağı kalmamıştır.

İtalya Ege Denizi'ne yerleşmiştir.

İtalya Doğu Akdeniz'de önemli bir güç olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin zayıfladığı anlaşılmıştır.

Oniki Ada geri alınamamış.

Not 1: Uşi Antlaşması, halifelik makamının kullanılması yönü ile 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'na benzer.

Not 2: Oniki Ada, Sevr'de ve Lozan'da İtalya'ya bırakılmıştır. II.Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya, Oniki Ada'yı Yunanistan'a vermiştir (1947).

1908 REVAL GÖRÜŞMESİ

İngiltere kralı ile Rus Çarı arasındaki görüşmedir. Bu görüşmeyle İngiltere, Rusya'yı Osmanlı toprakları üzerinde serbest bırakmıştır. Bu görüşmeden sonra Rusya, Balkan uluslarını Osmanlıya karşı ayaklanmaları için daha da cesaretlendirecektir. Sonucunda I.Balkan Savaşı patlak verecektir.

I.BALKAN SAVAŞI (1912)

1.Balkan Savaşı Öncesi Sınırlar

Nedenleri:

Balkan devletlerinin kendi arasında Osmanlı'ya karşı ittifak yapması ve Osmanlı Devleti topraklarını ele geçirmek istemeleri.

Rusya'nın Balkanlar'da takip ettiği politika.(Panslavizm)

Rusya'nın Boğazlar'a yerleşme planı.(Sıcak denizlere inme)

Rusya ve İngiltere arasında yapılan Reval Görüşmeleri (1908).

Trablusgarp Savaşı'nın çıkması (1911).

1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan Milliyetçilik akımın azınlıklar üzerindeki etkisi

I.Balkan Savaşı (1912)Formül: Ka Sa Ba Ya

Karadağ'ın Osmanlı'ya savaş açmasıyla başlamıştır.

Karadağ'dan sonra Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır.

Bulgar ordusu, Edirne'yi kuşatmış, Kırklareli ve Lüleburgaz'ı da alıp Çatalca'ya kadar ilerlemiştir.

Yunanlar Ege adalarına asker çıkarmıştır.

Osmanlı Devleti, Osmanlı ordusu içindeki siyasi çekişmeler yüzünden savaşı kaybetmiştir.

Osmanlı Devleti Londra Barış Antlaşması'nı imzalamıştır.

Londra Antlaşması (1913)

Osmanlı'nın Batı sınırı Midye-Enez hattı olacak.

Yunanistan; Selanik, Güney Makedonya ve Girit'i alacak.

Bulgaristan; Kavala, Dedeağaç ve bütün Trakya'yı alacak.

Sırbistan; Orta ve Kuzey Makedonya'yı alacak.

Arnavutluk ve Ege adalarının geleceği büyük devletlere bırakılacak.

1. Balkan Savaşı Sonrası Sınırlar

I. Balkan Savaşı'nın Sonuçları:

Arnavutluk savaş sırasında bağımsızlığını ilan etmiştir.

Arnavutluk, Balkanlar'da Osmanlı'dan ayrılan son devlet olmuştur.

Londra Görüşmeleri devam ederken Bâb-ı Âlî Baskını gerçekleşmiştir (1913).

Bulgaristan Ege Denizi'ne ulaşmıştır.

Osmanlı Devleti'nin batıda yalnızca Bulgaristan'la sınırı kalmıştır.

Osmanlılık fikri sona ermiştir.

Balkanlar'dan kaçan Türkler Anadolu'ya göç etmiştir.

M. Kemal'in; "Ordu siyasete karışmamalıdır" sözünün doğruluğu anlaşılmıştır.

Not : Arnavutluk, Balkanlar'da Osmanlı'dan ayrılarak bağımsız olan son devlettir.

NOT: BAB-I ALİ BASKINI: I. Balkan Savaşından sonra İTTİHAT ve TERAKKİ FİRKASI hükümet darbesiyle yönetime el koymuştur. Bu durum 1918 Mondros Mütarekesine kadar sürmüştür.

Not: Özgürlükler uğruna II. Meşrutiyetin ilanında ve de II. Abdulhamit'in istipdat yönetiminin devrilmesinde etkili olan İTTİHAT ve TERAKKİ 1913'ten 1918 kadar ülkeyi Parti diktatörlüğü ile yönetmiştir.

II. Balkan Savaşı (1913)

Nedenleri:

Bulgaristan'ın çok güçlenmesi.

Osmanlı Devleti'nden alınan Balkan topraklarının paylaşılabilmesi.

Balkanlar'daki tüm devletler Bulgaristan'a saldırmıştır.

Daha sonra cephe değişmiş, Bulgaristan ile Romanya, Yunanistan ile Sırbistan arasında savaş olmuştur.

Osmanlı Devleti Edirne ve Kırklareli'yi geri almıştır.

Bulgaristan mağlup olmuştur.

Balkan devletleri, aralarında Bükreş Antlaşması'nı imzalayarak savaşa son vermiştir (10 Ağustos 1913).

Antlaşmaya göre Bulgaristan; Yunanistan, Sırbistan ve Romanya'ya toprak vermiştir.

Osmanlı Devleti'nin II. Balkan Savaşı sonunda imzaladığı antlaşmalar şunlardır:

2. Balkan Savaşı Sonrası Sınırlar

1) İstanbul Antlaşması (29 Eylül 1913 - Bulgaristan ile imzalanmıştır)

Kırklareli, Dimetoka ve Edirne Osmanlı'da kalacak.

Meriç Nehri batı ile sınır olacak.

Bulgaristan'daki Türkler dört yıl içinde göç edebilecek.

Bulgaristan'da kalan Türkler din ve mezhep hürriyetinden yararlanabilecek.

Türkler'in okuduğu ilk ve orta dereceli okullarda eğitim dili Türkçe olacak.

Türkler'in mülkiyet hakkına saygılı olunacak.

2) Atina Antlaşması (14 Kasım 1913 Yunanistan ile imzalanmıştır)

Girit; Yunanistan'a bırakılacak.

Yunanistan'da kalan Türkler'in hakları güvence altına alınacak.

Ege adalarının geleceğini büyük devletler belirleyecek.

3) İstanbul Antlaşması (13 Mart 1914 Sırbistan ile imzalanmıştır)

Sırbistan'da kalan Türkler'in hakları güvence altına alınacaktır.

Not 1: Osmanlı Devleti'nin Sırbistan ile sınırı olmadığından antlaşmada sınır problemi yaşanmamıştır.

I.DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

Nedenleri:

1. Avrupalı devletlerin sömürgecilik faaliyetleri, hammadde ve pazar rekabeti.
2. Almanya ve İtalya'nın sömürgeciliğe başlamaları.
3. İngiltere ve Fransa'nın, Almanya'ya karşı silahlanmaya başlaması.
4. Rusya'nın ideallerini gerçekleştirme isteği.
5. Balkanlar'da Slav - Germen çekişmesi.
6. Fransız İhtilali'nin doğurduğu milliyetçilik akımı.
7. Fransa'nın Alsace-Lorraine'i Almanya'dan almak istemesi.
8. Avusturya-Macaristan prensinin Saraybosna'da bir Sırp milliyetçi tarafından öldürülmesi (28 Haziran 1914).

I.Dünya Savaşı'nda Oluşan Bloklar

İttifak (Bağlaşma) Bloğu	İtilaf(Anlaşma)Bloğu
Almanya	İngiltere
Avusturya-Macaristan İmp.	Fransa
Osmanlı Devleti	Rusya
İtalya-----Londra Gizli Antlaşması---->	İtalya
Bulgaristan	ABD
	Romanya
	Japonya
	Yunanistan

Not 1: İtalya, İttifak grubunda iken Antalya ve çevresinin kendisine bırakıldığı gizli Londra Antlaşması ile İtilaf Grubu'na geçmiştir.

Not 2: Bulgaristan Çanakkale Savaşı'ndan sonra İttifak Grubu'na katılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin I.Dünya Savaşı'na Girme Nedenleri

1. İttihatçıların Almanlar'a sempati duyması.
2. Alman desteği ile devletin kurtulacağına inanılması.
3. Osmanlı Devleti'nin Almanya ile gizli bir anlaşma yapması (2 Ağustos 1914).
4. Osmanlı Devleti'nin siyasi yalnızlıktan kurtulmak istemesi.
5. Osmanlı Devleti'nin, İngiltere ve Fransa'nın ekonomik baskılarından kurtulmak istenmesi.
6. Osmanlı Devleti'nin kaybettiği toprakları geri almak istemesi.
7. Osmanlı coğrafyasının jeopolitik önemi.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni I.Dünya Savaşı İçine Çekme Nedenleri

1. Almanya'nın halifelik makamını kullanarak İngiliz ve Fransız sömürgelerindeki müslümanları ayaklandırmak istemesi.
2. Almanya'nın yeni cepheler açarak İtilaf devletlerinin kendi üzerindeki baskısını hafifletmek istemesi.
3. Almanlar'ın, İngilizler'in Osmanlı toprakları üzerinden geçen Uzak Doğu sömürge yollarını ele geçirmek istemesi.
4. Almanya'nın Musul-Kerkük petrolerinden yararlanmak istemesi.
5. Almanya'nın, İtilaf devletlerinin Boğazlar yoluyla Rusya'ya yardım göndermesini önlemek istemesi.
6. Almanlar'ın İngilizler'den kaçan Goben ve Breslav adlı gemileri Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır.
7. Osmanlı, gemileri satın aldığını açıklamış ve gemilerin adlarını Yavuz ve Midilli olarak değiştirmiştir.
8. Bu gemiler, Rusya'nın Sivastopol ve Odesa limanlarını bombalamıştır.
9. Ruslar Karadeniz sahillerine ve Doğu Anadolu'ya saldırmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN I.DÜNYA SAVAŞI'NDA SAVAŞTIĞI CEPHELER

Topraklarımızda Savaşığımız Cepheler

1. Kafkas Cephesi
2. Kanal Cephesi
3. Filistin-Suriye Cephesi
4. Irak Cephesi
5. Çanakkale Cephesi
6. Hicaz-Yemen Cephesi

Topraklarımız Dışında Savaşığımız Cepheler

- 1.Makedonya
- 2.Galiçya Cephesi
- 3.Romanya

Kafkas Cephesi

Cephenin Açılma Nedenleri :

1. İttihatçıların Orta Asya'daki Türkler'i birleştirme ve Hindistan'a kadar toprakları genişletme isteği.
2. Almanlar'ın Bakû petrolerini ele geçirmek için Osmanlı'yı kışkırtması.
3. Ruslar'ın Doğu Anadolu'ya saldırmasıyla mücadele başlamıştır (1 Kasım 1914).

4. Enver Paşa Sarıkamış'ta Ruslar'a karşı cephe açmıştır.
5. 90.000 asker Allahuekber Dağları'nda soğuktan donarak şehit olmuştur (Sarıkamış Faciası).
6. Ruslar, Doğu Anadolu'yu işgal etmiştir.
7. M.Kemal Muş ve Bitlis'i Ruslar'dan geri almıştır (1914).
8. Rusya'da Bolşevik İhtilali çıkmıştır (1917).
9. Rusya Brest Litowsk Antlaşması ile I.Dünya Savaşı'ndan çekilmiş; Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne bırakmıştır (3 Mart 1918).

Kanal Cephesi

Cephenin Açılma Nedenleri :

1. Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı İngilizler'den geri alma düşüncesi.
2. Osmanlı Devleti'nin, İngilizler'in Uzak Doğu sömürgeleriyle olan bağlantısını kesmek ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek istemesi.
3. Cephede mücadele 3 Şubat 1915'te başlamıştır.
4. Almanya'nın desteği ile iki kez hareket düzenlenmiştir.
5. Osmanlı Devleti başarılı olamamıştır (1916).

Suriye ve Filistin Cephesi

Cephenin Açılma Nedeni :

1. Osmanlı Devleti'nin İngilizler'in Süveyş'ten kuzeye doğru ilerleyişini durdurmak istemesi.
2. İngilizler Halep'e kadar ilerlemiştir (1918).
3. Yıldırım Orduları Komutanı M.Kemal Paşa, İngilizler'i Halep'in kuzeyinde durdurmuştur.
4. Misak-ı Milli'nin Suriye sınırı çizilmiştir.

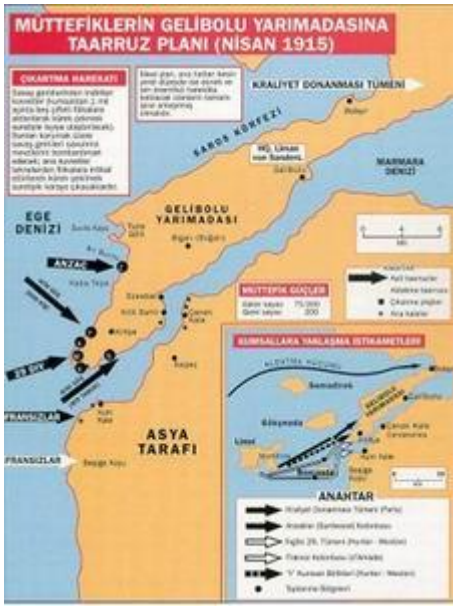
Irak Cephesi

Cephenin Açılma Nedenleri :

1. İngilizler'in Rusya'ya yardım ulaştırmak istemesi.
2. İngilizler'in Musul-Kerkük petrollerine sahip olmak istemesi.
3. İngilizler'in Hint deniz yolunun güvenliğini sağlamak istemesi.
4. İngilizler'in Basra'ya çıkarma yapmasıyla başlamıştır.
5. Türk ordusu Kut-ül Amare'de başarılı olmuş ise de, İngilizler Bağdat'ı ele geçirmiştir (11 Mart 1917).

Cephenin Açılma Nedenleri :

1. İtilaf Devletleri'nin Rusya'ya yardım göndermek istemesi.
2. İtilaf Devletleri'nin Boğazlar'ı ele geçirerek, Osmanlı'nın İttifak Devletleri ile bağlantısını kesmek ve Osmanlı'yı saf dışı etmek istemesi.
3. İtilaf Devletleri'nin Balkan devletlerini yanlarına çekmek istemesi.
4. Osmanlı'nın Kafkas ve Kanal cephelerinden çekilmesinin sağlanmak istenmesi.
5. İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkale Boğazı'na saldırmış, savaş başlamıştır (19 Şubat 1915).
6. Mayınlı boğazlardan İtilaf Devletleri geçememiştir.
7. İtilaf Devletleri Gelibolu Yarımadası'na ve boğazın iki yakasına asker çıkarmıştır.
8. Türk askeri Gelibolu, Conkbayırı, Anafartalar'da başarı elde etmiştir M.Kemal bu cephede başarılar kazanmıştır.
9. Düşman askerleri sekiz ay sonra savaştan çekilmek zorunda kalmıştır (9 Ocak 1916).

Çanakkale Savaşı'nın Sonuçları :

1. I.Dünya Savaşı'nda Osmanlı, yalnız bu cephede başarılı olmuştur.
2. Çanakkale Savaşı, I.Dünya Savaşı'nın uzamasına neden olmuştur.
3. 500.000 insan ölmüştür.
4. M.Kemal; önce albay, daha sonra da general olmuş, yurt içinde ve dışında tanınmıştır.
5. Bulgaristan İttifak Devletleri yanında savaşa katılmıştır.
6. Rusya'da Bolşevik İhtilali olmuş, SSCB kurulmuştur.
7. Kafkas Cephesi kapanmıştır.
8. Zafer, tutsak milletlere bağımsızlık mücadelesinde bir örnek oluşturmıştır.

Hicaz-Yemen Cephesi

Cephenin Açılma Nedeni :

1. Osmanlı Devleti'nin kutsal yerleri İngilizler'den korumak istemesi.
2. İngilizler Araplar'ı Osmanlı aleyhine kışkırtmıştır.
3. Fahrettin Paşa İngilizler'le ve Mekke Emiri Şerif Hüseyin ile mücadele etmiş, başarılı olunamamıştır.

Galiçya, Romanya ve Makedonya Cephesi

Cephenin Açılma Nedeni :

1. Osmanlı Devleti'nin; müttefiklerine (özellikle Almanlar'a) yardım etmek istemesi.
2. Osmanlı; Rusya, Romanya ve Fransa ile mücadele etmiş, fakat başarılı olamamıştır.

Not 1: M.Kemal; Kafkas, Çanakkale ve Suriye-Filistin cephelerine katılmıştır.

Not 2: Kafkas ve Kanal cepheleri taarruz cepheleridir ve bu cephelerin açılmasında Almanya'nın isteği etkili olmuştur. Kanal cephesinde Almanlar cepheye yardımı da yapmışlardır.

Not 3: Osmanlı Devleti Galiçya, Romanya ve Makedonya Cephesi'nde kendi sınırları dışında savaşmıştır.

Not 4: Brest-Litovsk Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Berlin Antlaşması ile Rusya'ya verdiği Kars, Ardahan ve Batum'u geri almıştır.

Not 5: Osmanlı'nın kazandığı tek cephe Çanakkale'dir.

Not 6: Başta kazanılmaya çalışılıp kaybedilen cephe Irak'tır.

OSMANLI DEVLETİ'Nİ PAYLAŞMAK İÇİN İMZALANAN GİZLİ ANTLAŞMALAR

Formül: Ba L Po Sa Sı Mı

Boğazlar Antlaşması (1915)

İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanmıştır.

İstanbul ve Boğazlar, Rusya'ya bırakılmıştır.

□ Londra Antlaşması (1915)

İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında imzalanmıştır.

İtalya'ya Antalya ve çevresi ile Oniki Adalar bırakılmıştır.

İtalya bu antlaşmadan sonra İtilaf Grubu'na katılmıştır.

□ Sykes-Picot Antlaşması (1916)

İngiltere ve Fransa arasında, İtalya'dan gizli olarak yapılmıştır.

Rusya; Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu'nun kendisine verilmesi şartı ile bu anlaşmayı kabul etmiştir.

Fransa'ya; Adana, Hatay, Suriye kıyıları ve Lübnan bırakılmıştır.

İngiltere'ye Musul hariç Irak bırakılmıştır.

Suriye'nin diğer bölgeleri ile Musul ve Ürdün'ü kaplayan bölgede Büyük Arap Krallığı kurulması kararı alınmıştır.

Arap Krallığı İngiliz ve Fransız himayesinde olacaktır.
Özerk bir Filistin Devleti kurulacaktır.
Bu antlaşma ile Araplar, İngilizler'in yanında Osmanlı'ya karşı savaşmıştır.

Not: I.Dünya Savaşı sırasında imzalanmış en önemli gizli antlaşmadır.

Not : Antlaşmanın İtalya'dan gizli yapılmasında, İtalya'nın aktif olarak I.Dünya Savaşı'na katılmaması etkili olmuştur.

Petrograt Protokolü (1916)

İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında imzalanmıştır.

Rusya'ya Boğazlar'a ek olarak Van, Erzurum, Bitlis ve Trabzon'a kadar olan Doğu Karadeniz bölgesi bırakılmıştır.

□ Saint-Jean De Maurienne Antlaşması (19 Nisan 1917)

İtalya, kendisinden gizli olarak imzalanan Sykes Picot Antlaşması'na tepki göstermiştir. Konya, Antalya, Aydın ve İzmir çevresi İtalya'ya bırakılmıştır.

Mc Mahon Antlaşması

İngilizler(Lawrens) Araplar'ı(Mekke şerifi Şerif Hüseyin) Osmanlı aleyhine kışkırtmıştır.
Araplar'a Büyük Arap Krallığı kurma sözü verilmiştir.

Not 1: Rusya'da Bolşevik ihtilali olmuştur. Bunun üzerine İtilaf Devletleri Rusya'ya bırakılan toprakların yarısında Özerk Kürt Devleti oluşturmayı, diğer yarısını da Ermenistan'a vermeyi kararlaştırmışlardır.

Not 2: Bolşevik Rejimi gizli antlaşmaları açıklayınca, gizli antlaşmalar uygulanma zemini bulamamıştır.

Not 3: Gizli Antlaşmalara tepki olarak Wilson İlkeleri yayınlanmıştır.

WILSON İLKELERİ

ABD Başkanı Wilson, gelecekte yapılacak barışın ilkelerini açıklamıştır (8 Ocak 1918).

Buna göre:

1. Yenilen devletler, yenilen devletlerden toprak ve tazminat almayacak.
2. Devletlerarasında gizli herhangi bir antlaşma yapılmayacak, antlaşmalar açık olarak yapılacak.
3. Devletlerarasında eşitlik sağlanacak, uluslararası ekonomik engeller kaldırılacak.
4. Ülkeler arasında silahlanma yarışına son verilecek.
5. Alsace – Lorraine Fransa'ya geri verilecek.
6. İşgal edilen Rus toprakları boşaltılacak.
7. Belçika yeniden kurulacak.
8. Uluslararası anlaşmazlıkları barış yoluyla çözmek için Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulacak.
9. Boğazlar her devlete açık olacak.
10. Türk egemenliği altında yaşayan diğer milletlere kendini yönetme hakkı verilecek.
11. Osmanlı Devleti'nin Türk bölgelerine egemenlik hakkı verilecek.

Not 1: İtilaf Devletleri toprak elde etmek için Paris Barış Konferansı'nda manda ve himaye fikrini ortaya atmıştır.

Not 2: İtilaf Devletleri Wilson İlkeleri'ne ters düşmemek için Mondros Antlaşması'na 7. ve 24. maddeleri koymuşlardır.

ATEŞKES ANTLAŞMALARI

Formül: Bi ----- Se Ma Ve R

Rusya; Brest-Litowsk Antlaşması ile (3 Mart 1918).

Bulgaristan Selanik Antlaşması ile (29 Eylül 1918).

Osmanlı Devleti Mondros Ateşkes Antlaşması ile (30 Ekim 1918).

Avusturya Villa Gusti Antlaşması ile (3 Kasım 1918).

Almanya ise Rethondes Antlaşması ile (11 Kasım 1918) savaştan çekilmişlerdir.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI (30 Ekim 1918)

Nedenleri:

Wilson İlkeleri'ne güvenilmesi.

Bulgaristan'ın I.Dünya Savaşı'ndan çekilmesi.

İttihatçılar savaşın kaybedilmesinin sorumluluğu kendi üstlerine kalacağından ülkeyi terk etmişlerdir.

Ahmet İzzet Paşa Kabinesi İtilaf Devletleri'nden ateşkes yapılmasını istemiştir.

Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda Osmanlı Devleti Bahriye Nazırı Rauf Orbay ile İngiliz Amiralî Calthrope arasında Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır.

a) Osmanlı Devleti'nin Egemenliğini Kısıtlayan Hükümler:

Boğazlar tüm devletlere açık olacak ve İtilaf Devletleri tarafından işgal edilecek.

İtilaf Devletleri, kendi güvenliklerini tehdit edecek bir durumda herhangi bir stratejik noktayı işgal edebilecek **(7.madde)**.

Vilâyet-i Sitte'de (Altı il; Erzurum, Van, Harput, Diyarbakır, Bitlis, Sivas) bir karışıklık çıkarsa, İtilaf Devletleri buraları işgal edebilecek **(24.Madde)**.

Bütün haberleşme-ulaşım araç ve gereçleri İtilaf Devletleri'nin kontrolüne verilecek.

b) Askeri Hükümler:

Güvenliği sağlayacak askerden fazlası terhis edilecek.

İtilaf Devletleri ve Ermeni esirleri serbest bırakılacak.

Türk askerleri İtilaf Devletleri'nin kontrolünde kalacak.

Hicaz, Yemen, Suriye, Irak ve Trablusgarp'taki Türk subay ve askerler en yakın İtilaf devletine teslim edilecek.

c) Ekonomik Hükümler:

Toros Tünelleri İtilaf Devletleri tarafından işgal edilecek.

Tüm demiryolları ve donanma gücü İtilaf Devletleri'nin kontrolüne bırakılacak, gemiler limanlarda tutuklu kalacak.

Silah, cephane ve orduya ait tüm mallar İtilaf Devletleri'nin kontrolüne bırakılacak.

Yer altı ve yerüstü zenginlik kaynakları İtilaf Devletleri'nin kontrolüne bırakılacak.

Ülkenin ihtiyaç fazlası kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri dışarıya satılmayacak.

NOT: Mustafa Kemal 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesinin imzalanması ile savaşın sona ermesi üzerine 7.Ordu Komutanlığı uhdesinde olarak Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı Liman Von Sanders Paşa'dan devraldı.

Mondros Antlaşması'nın Sonuçları:

Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.

İttihat ve Terakki Partisi, adını Teceddüt Partisi olarak değiştirmiş ve kendini feshetmiştir.

Ermeniler korumaya alınmış ve doğuda bir Ermeni Devleti kurma zemini hazırlanmıştır (24.madde).

Antlaşmanın 7. maddesi Osmanlı topraklarının işgalini kolaylaştırmıştır.

İlk olarak İngilizler Musul'u işgal etmiştir (3 Kasım 1918). Ardından Urfa, Antep ve Maraş'a girmişlerdir.

İtilaf Devletleri'nin donanmaları İstanbul önlerine gelmiştir (13 Kasım 1918).

İşgallere karşı Türk milleti tarafından direniş cemiyetleri kurulmuştur.

Azınlıklar da işgalleri kolaylaştırmak için zararlı cemiyetleri kurmuştur.

M.Kemal Suriye-Filistin Cephesi'nde iken, yabancı işgaline açık bırakan maddelere tepki göstermiştir.

İstanbul Hükümeti, Yıldırım Orduları Grubu'nu ve VII.Ordu Karargâhı'nı kaldırmış, M.Kemal'i Harbiye

Nezaret'i'ne almıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sonra İşgal Edilen Yerler

<u>İngiltere</u>	<u>Fransa</u>	<u>İtalya</u>	<u>Yunanistan</u>
Musul	Adana	Antalya	İzmir
Urfa	Urfa	Kuşadası	
Antep	Antep	Fethiye	
Maraş	Maraş	Bodrum	
Batum	Mersin	Marmaris	
Kars	Dört Yol	Konya	
Samsun			
Merzifon			

Not: İngiltere, Mondros'tan sonra işgal ettiği Urfa, Antep ve Maraş'ı Paris Barış Konferansı'nda; Fransa'ya bırakmıştır.

MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASI'NDAN SONRA OSMANLI DEVLETİ (30 EKİM 1918)

PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 Ocak 1919)

I.Dünya Savaşı'nı sona erdirecek barış antlaşmalarının metninin hazırlanması için toplanılmıştır.

İtilaf Devletleri; Araplar'ı, Ermeniler'i ve Rumlar'ı Osmanlı toprakları üzerinde çoğunlukta oldukları yerleri ispat etmeye çağırmıştır.

Konferansta pek çok sahte belge kullanılmıştır.

Wilson İlkeleri'ne ters düşmemek için manda ve himaye düşüncesi kabul edilmiştir.

İzmir ve çevresi ile İstanbul'a kadar Doğu Trakya Yunanlar'a bırakılmıştır.

Batı Akdeniz İtalya'ya bırakılmıştır.

Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurulması kararlaştırılmıştır.

Urfa, Antep, Maraş ve Suriye ile Lübnan Fransa'nın mandasına verilmiştir.

Irak ve Filistin İngilizler'in mandasına verilmiştir.

Önemi: İtilaf Devletleri arasında ilk kez anlaşmazlık çıkmıştır.

Not 1: Gizli antlaşmalarla İtalyanlar'a bırakılan İzmir ve çevresi, İngiltere'nin karşısında güçlü bir devlet görmek istememesi nedeniyle Yunanlar'a bırakılmıştır.

Not 2: ABD, Monroe Doktrini'ne uyarak Avrupa'ya müdahale etmemiştir.

İZMİR'İN İŞGALİ (15 Mayıs 1919)

Yunanlar İzmir ve çevresinde Rum nüfusunun Türkler'den fazla olduğunu iddia etmiştir.

Yunanlar'ın iddiası çürütülmüştür.

Yunanlar Avrupalı devletlerin de desteğini alarak İzmir'i işgal etmiştir (15 Mayıs 1919).

Hasan Tahsin adında bir gazeteci Yunanlar'a ilk kurşunu atarak Milli Mücadele'yi başlatmıştır.

Yunanlar kısa sürede Gediz ve Menderes vadilerini işgal etmiş Manisa ve Aydın'a kadar ilerlemişlerdir.

Yunanlar'ı Aydın'dan sonra Demirci Mehmet Efe, Salihli yakınlarında da Çerkez Ethem durdurmuştur.

Halk, asker, efeler ve eskiden eşkıyalık yapan bazı kişiler tarafından direniş cemiyetleri kurulmuş ve Kuva-yı Milliye birlikleri oluşturulmuştur.

I.DÜNYA SAVAŞI'NI BİTİREN BARIŞ ANTLAŞMALARI

Formül: **Ve Sa Na T Sa**

Savaşı bitiren barış antlaşmalarının metni Paris Barış Konferansı'nda hazırlanmıştır (18 Ocak 1919).

Versailles Barış Antlaşması (28 Haziran 1919) Almanya ile imzalanmıştır.

Almanya;

Alsace-Lorraine'i Fransa'ya bırakmıştır.

Bir kısım topraklarını Belçika ile yeni kurulan Litvanya, Polonya ve Çekoslovakya'ya bırakmıştır.

Sömürgeleri galip devletler arasında paylaşılmıştır.

Avusturya ile haberleşmeme sözü vermiştir.

Zorunlu askerlik kaldırılmıştır.

Ağır silahlara sahip olması yasaklanmıştır.

Savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.

Saint-Germain Barış Antlaşması (10 Eylül 1919) Avusturya ile imzalanmıştır.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu iki ayrı devlet olmuştur.

Avusturya; Macaristan, Yugoslavya ve Çekoslovakya'nın bağımsızlığını tanımıştır.

Avusturya'da zorunlu askerlik kaldırılmıştır.

Avusturya, Milletler Cemiyeti'nin onayını almadan Almanya ile birleşmemeyi kabul etmiştir.

Neuilly Barış Antlaşması (27 Kasım 1919) Bulgaristan ile imzalanmıştır.

Bulgaristan;Güney Dobruca'yı Romanya'ya, Batı Trakya'yı Yunanistan'a, bir kısım topraklarını ise Yugoslavya'ya bırakmıştır.

Bulgaristan'da zorunlu askerlik kaldırılmıştır.

Deniz ve hava kuvveti bulunmayacak, orduda asker sayısı 25.000 kişiyi geçmeyecek.

Trianon Barış Antlaşması (4 Haziran 1920) Macaristan ile imzalanmıştır.

Macaristan; Topraklarının büyük kısmını Romanya, Çekoslovakya ve Yugoslavya'ya bırakmıştır.

Macaristan'da zorunlu askerlik kaldırılmıştır.

Deniz ve hava kuvvetleri bulunmayacaktır.

Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920) Osmanlı Devleti ile imzalanmıştır.

Sevr Antlaşmasının ön protokolü İtalya'nın San Remo kentinde yapılmıştır.

Mebusan Meclisi kapalı olduğundan anlaşma onaylanmamış ve uygulanamamıştır.

Osmanlı Devleti'nin inzaladığı son antlaşmadır.

Sevr Görüşmelerini yapan Damat Ferit Paşa ve Osmanlı heyetidir.

Not 1: Versailles Antlaşması, II.Dünya Savaşı'nın nedeni olmuştur.

Not 2: Saint-Germain Antlaşması ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu iki ayrı devlet olmuştur.

Not 3: Neuilly Antlaşması ile Bulgaristan'ın Ege Denizi ile bağlantısı kesilmiştir.

Not 4: Trianon Antlaşması, ileride çıkacak azınlıklar meselesinin zeminini hazırlamıştır.

Not 5: Sevr Antlaşması Osmanlı'nın imzaladığı son antlaşmadır, Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından onaylanmadığı için hukuken geçersiz bir antlaşmadır. Meclis, padişah tarafından dağıtıldığından onaylanamamış ve uygulanmamıştır.

NOT 6:İtilaf Devletleri İttifak Devletlerinde Osmanlı devleti ile yaptıkları Sevr Barış Antlaşması, birinci dünya savaşını bitiren barış antlaşmaları içinde en son imzalanan barış antlaşmasıdır.Çünkü İtilaf devletleri ,Osmanlı topraklarını paylaşılma noktasında anlaşmazlığa düşmüşlerdir..

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

1. Savaştan en karlı devlet İngiltere çıkmış ve Avrupa'nın bir numaralı devleti olmuştur.

2. Fransa, Almanya'nın etkisinden kurtularak ikinci güçlü devlet haline gelmiştir.

3. İtalya, Avusturya'dan toprak almış ve Oniki Adalar'a hakim olmuştur.

4. Rus, Alman, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı imparatorlukları yıkılmış yeni milli devletler kurulmuştur.

5. Litvanya, Letonya, Estonya, Finlandiya, Yugoslavya, Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, SSCB kurulan yeni devletlerdir.

6. Avrupa'da denge boşluğu meydana gelmiştir.

7. Yenilen devletlerde rejim değişikliği olmuştur.

8. Dünya barışını sağlamak için merkezi Cenevre'de olan Milletler Cemiyeti kurulmuştur.

9. Sömürgecilğin yerini manda ve himayecilik almıştır.

10. Sınırlar çizilirken "milliyetçilik" ilkesi dikkati alınmadığından "azınlıklar" meselesi çıkmıştır.

11. I.Dünya Savaşı'nı bitiren antlaşmalar II.Dünya Savaşı'nın zeminini hazırlamıştır.II.Dünya Savaşının en önemli çıkış nedenidir.

BARIŞIN DEVAMINI SAĞLAMA ÇABALARI

Formül: Me Le K

? Milletler Cemiyeti (10 Ocak 1920)

Paris Konferansı'nda Milletler Cemiyeti'nin kurulması kararlaştırılmıştır.

Versailles Antlaşması'ndan sonra Cenevre'de resmen kurulmuştur.

Cemiyet yalnızca büyük devletlerin çıkarlarını korumuş, güvenilirliğini yitirmiştir.

Lecorna Antlaşması (1 Aralık 1925)

Fransa'nın Almanya'ya olan güvensizliği sonucu imzalanmıştır.

Antlaşma Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında imzalanmıştır.

Anlaşmazlıkların barış yoluyla ve Milletler Cemiyeti aracılığıyla çözülmesi kararlaştırılmıştır.

□ Kellog Paketi (27 Ağustos 1928)

Antlaşma ABD, Almanya, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya, Japonya ve Çekoslovakya arasında Paris'te imzalanmıştır.

CEMİYETLER

Azınlıkların Kurduğu Zararlı Cemiyetler

Özellikleri

Mondros Mütarekesi'nden sonra, ordunun terhis edilmesi ve devlet otoritesinin kalmaması üzerine ortaya çıktı.

Azınlıklar tarafından, işgalci emellerine hizmet eden kuruluşlardı.

Anadolu hareketine ve Türklerin milli devletine karşıydılar.

Bu cemiyetlerin hepsi Rum Patrikhanesi tarafından yönetiliyordu.

İtilaf Devletlerince ekonomik ve siyasi açıdan destekleniyorlardı.

Wilson İlkeleri'ne göre bulundukları yerlerin kendilerine verilmesini istiyorlardı.

Mondros Mütarekesi'nin yedinci ve yirmi dördüncü maddelerini uygulamak istiyorlardı.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. maddesi şu şekildeydi : "İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde, herhangi bir bölgeyi işgal edebilecek."

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 24. maddesi şu şekildeydi: Altı Vilayet adı verilen yerlerde bir kargaşalık olursa, bu vilayetlerin herhangi bir kısmı işgal edilebilecek.

Mondros Mütarekesi'nden sonra Türk ordusunun terhisinden cesaret alan bazı azınlıklar, Milli Mücadele'ye karşı bir takım cemiyetler kurmuşlardı.

Mavri Mira

İstanbul'daki Rum Patrikhanesi tarafından kurulan bu cemiyet, Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmak ve Ege Bölgesi'nde ilerleyen Yunan ordusuna yardımcı olmak amacını güdüyordu. Çalışma alanı; Bursa, Kırklareli, Tekirdağ, İstanbul ve Bandırma idi. Yunan Kızılhaç, Resmi Göçmenler Komisyonu, Rum okullarındaki izcilik kurumları, Mavri Mira'nın emrinde çalışıyordu.

Mondros'tan sonra Rumların kurduğu en önemli cemiyettir.

Trakya ve Yunan Komitesi

Trakya'nın işgalinden doğan sorunları Yunanistan açısından çözmeye çalışan bir örgüttür. Buradaki milli direnişi ortadan kaldırmak ve tüm Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesini sağlamak temel amaçlarıydı.

Pontus Rum Cemiyeti

Yunanistan'ın milli örgütü olan ve Yunanistan'ın 1829'da bağımsız olmasını sağlayan Etnik-i Eterya Cemiyeti Trabzon ve dolaylarında bir Rum Pontus Devleti kurmak amacıyla Pontus Rum Cemiyeti'ni meydana getirdi.

Kordos Cemiyeti

Yunanistan tarafından İstanbul'da "Rum Göçmenleri Merkez Komisyonu" adıyla kurduruldu. Derneğe İstanbul, Trakya, Trabzon, Marmara kıyıları ve İzmir gibi yörelerde düzeni bozma, Yunanistan'dan gelen özel görevlileri Rum

göçmeni göstererek Doğu Karadeniz dolaylarına yerleştirme, bu yörelerdeki Rum azınlığı sayıca çoğaltam görevi verilmiştir.

Ermenilerin Kurduğu Cemiyetler

Daha önceleri Ermenilerin krumuş oldukları "Taşnaksütyun" ve "Hıncak" adlı gizli örgütler milli mücadeleye karşı çıktılar ve işgalcilerle işbirliği yaptılar.

Ermeni Patriği Zaven Efendi de Mavri Mira'ya benzer bir örgüt kurup Rumlarla işbirliği yaptı. Zaven Efendi tarafından kurulan bu cemiyetin adı, "Rum-Ermeni Birliği Komitesi" idi. Ermeni İntikam Alayları da, Fransızlardan aldıkları destek ile Adana ve dolaylarında faaliyet gösteriyorlardı.

Yahudi Cemiyetleri

Yahudilerin çok büyük bir çoğunluğu bölücü çalışmalarda bulunmadı, ancak "Makkabi Cemiyeti" ve "Alyans israilit Cemiyeti" işgalcilere destek verdi.

Yahudilerin kurduğu bu cemiyeti diğer zararlı cemiyetlerden ayıran en önemli fark toprak talep etmemeleridir. Ekonomik ayrıcalıklarını korumaya yöneliktir.

Milli Varlığa Düşman Cemiyetler(Türklerin kurduğu zararlı Cemiyetler)

Özellikleri

Milliyetçi amaçlara tamamen karşıydılar.

Osmanlı ve hilafetçiydiler.

Başat Hürriyet ve İtilaf Fırkası etrafına toplanmışlardı.

Anadolu hareketine karşıydılar.

Ulusal örgütlere karşı direniş göstermişlerdir.

Manda ve himaye taraftarıydılar.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası

Kasım 1911'de Trablusgarp Savaşı'nın yarattığı kaos döneminde Ahrar ve Mutedil Hürriyet perveran Fırkalarının birleşmesinden oluşmuştur. İttihat ve Terakki karşıtı olan bu fırka, bağımsızların ve gayr-i Müslim mebusların desteğiyle güçlendi. Fırka'nın temel amacı, İttihat ve Terakki iktidarını yıkmaktı. Programında Osmanlıcılığı, özyönetimi, özel girişimi, meşrutiyeti ve liberal iktisat'ı savunmaktaydı.

Bundan sonra parti sıkı bir muhalefete yöneldi. "İkdam" ve "Alemdar" gazeteleri partinin yayın organı oldu.

1913'deki Babiâli Baskını'ndan sonra parti dağılmaya başladı.

Mahmut Şevket Paşa suikastından sonra bir kısım parti mensubu yargılandı, idam edildi, Sinop'a sürgün edildi ve oradan Avrupa'ya kaçtı.

Bu cemiyetler Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı Devleti'nin bağımsız yaşayamayacağını düşünen, Milli Mücadele'ye karşı manda ve himaye yanlısıydılar.İngiliz Mandacılığı. Bu parti (fırka) Damat Ferit tarafından özellikle milli direnişe karşı yönlendirilmiştir.

Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası

Bu cemiyet milli mücadeleye karşı çıkan Damat Ferit Hükümeti'ni desteklemiş, padişah ve halifeye bağlı kalmakla vatanın kurtulacağını savunmuştur.

Kürdistan Teali Cemiyeti

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra kurulan bu cemiyet Wilson İlkeleri'nden yararlanarak özerk bir Kürt devleti kurmak için mücadele etmiştir.

Teali-i İslam Cemiyeti

İşgalcilerle mücadele edilemeyeceğini, bundan dolayı halifenin etrafında toplanmanın gerekliliğini savunmuşlardır.

İngiliz Muhipleri Cemiyeti

Bu cemiyetin başkanı bir İngiliz din adamı olan Rahip Fru idi. İşgallere karşı koymanın olanaksız olduğunu savunan bu cemiyete Damat Ferit de üye idi.

Wilson Prensipleri Cemiyeti

Ülkeyi Milletler Cemiyeti içerisinde diğer devletlerle eşit haklara sahip bir varlık haline getirmek amacıyla kurulmuştur.

Kurucularının Amerika Birleşik Devletleri'nin manda ve himayesi altına girmekten yana oldukları bilinmektedir.

Milli Cemiyetler

Kurulmalarındaki Amaç;

1. Mondros Mütarekesi'nden sonra işgallerin başlaması
2. Mondros Mütarekesi'ne göre Türk ordusunun terhis edilmesi
3. Devlet otoritesinin kalmaması
4. Birçok bölgede azınlıkların ayrıcalıklı cemiyet kurması
5. Padişah ve hükümetin işgallere kayıtsız kalması
6. Halkın can ve mal güvenliğinin sağlanamaması

Bu cemiyetler, Mondros Mütarekesi'nin hemen ardından, Anadolu'nun işgali üzerine Türk ulusu tarafından işgallere tepki olarak kurulmuştur.

Trakya Paşaeli Cemiyeti

Edirne'de Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan hemen sonra 2 Aralık 1918'de kuruldu. Amacı Trakya Bölgesi'nin Yunanistan'a verilmesini engellemek için Türkleri örgütlemektir. Bu bölgedeki ordu komutanı Cafer Tayyar Paşa tarafından yürütülen çalışmaların sonucunda Lüleburgaz ve Edirne Kongreleri'nde toplandılar ve TBMM'ye bağlanma kararını aldılar.

İzmir Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti

İzmir'in işgalinden önce bu cemiyet önceleri Türklerin haklarını basın-yayın yoluyla savunmaya çalışmış, ancak 2-19 Mart 1919 tarihleri arasında düzenledikleri "Müdafaa-i Hukuk Kongresi" sonrasında silahlı direnişi benimsemişlerdir. Direniş örgütlerine silah sağlanmıştır.(Kuvayı milliye için).**Yine İzmirin İşgal edilmesinden önce "Büyük İzmir Kongresiyle" isim değiştirerek "Redd-i İlhak" adını almıştır.**

Şark Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti

İzmir'in işgalinden sonra Ağustos 1919'da Erzurum'da kurulan bu cemiyet, daha önce İstanbul'da kurulmuş olan "Vilayet-i Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti" ne bağlı olarak açılmış, daha sonra İstanbul'dan ayrılarak "Şark Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti" adını almıştır. Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilmesini engellemeye çalışan bu cemiyet Erzurum Kongresi'nden sonra Mustafa Kemal bu cemiyet aracılığıyla öteki cemiyetleri birleştirmiştir.

Kilikyalılar Cemiyeti

Mondros'tan hemen sonra İstanbul'da çalışmalarına başlayan bu cemiyet, daha sonra Adana ve dolaylarına geçerek(Kilikya Bölgesi) orada Ermeniler ve Fransızlarla mücadele etmiştir.

Trabzon Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti

Bu cemiyet Karadeniz'de bir Pontus Devleti kurmak isteyen Pontus Rum Cemiyeti'ne karşı kuruldu. Diğer yandan da ayrılıkçı emeller peşinde koşan "Trabzon Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti" ile mücadele etti. Erzurum Kongresi'nden sonra "Doğu-Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" nin şubesi haline geldi.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Bu cemiyet Sivas Kongresi'nden sonra 9 Aralık 1919'da Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Hanım'ın öncülüğünde kurulmuştur. A.B.D. Senatosu'na ve Avrupa devletlerinin parlamentolarına telgraflar çekilmiş, ulusal mücadelenin haklılığı anlatılmış, ordu için para ve malzeme toplanmıştır.

Milli Kongre Cemiyeti

Esat Paşa tarafından İstanbul'da kurulmuştur. (29 Kasım 1918). Basın ve yayınlara mücadeleyi benimsemişlerdir. Yazılarla halkın aydınlatılmasına çalışılmıştır.

NOT: Milli kongre cemiyetini diğer cemiyetlerden ayıran en önemli fark bölgesel bir karakter takip etmemesidir. Milli mücadelenin ilk ULUSAL CEMİYETİDİR.

Ortak Özellikleri

Amaçları; Türk ulusunun bağımsızlığını sağlamaktır.
Kendi bölgelerini korumak ve işgalden kurtarmak için kurulmuşlardır.
Silahlı mücadele ile birlikte, basın-yayın yoluyla da mücadeleyi benimsemişlerdir.
İhtiyaçlarını bölge halkı karşılamıştır.
Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, Milli devlet modelini benimsemişlerdir.

KURTULUŞ SAVAŞI

Kuva-yı Milliye Hareketi

Düşman işgalleri karşısında yurdun çeşitli yörelerinde ortaya çıkan milli direniş teşkilatlarına Kuvayı Milliye denir.

Kuvayı milliye ilk kez ilk işgallerin başladığı Güney cephesinde (Hatay -Dört Yol) ortaya çıkmıştır. Ancak bu Kuvayı milliye birlikleri "Milis Kuvvetler biçiminde değildir." Milis Kuvvetler şeklinde teşkilatlandığı cephe Batı cephesidir.

İstanbul Hükümeti'nin işgaller karşısındaki çaresizliği, Mondros Ateşkes Antlaşması ile orduların dağıtılması Kuvayı Milliye'nin ortaya çıkmasına neden olan etkenlerdir.

Batı Cephesinde, 1919'un Temmuz ve Ağustos aylarında yapılan Balıkesir ve Alaşehir kongrelerinde Kuvayı Milliye'nin insani ve maddi yönden desteklenerek ortak bir cephe oluşturulması kararlaştırıldı.

Sivas Kongresi'nden sonra Ali Fuat Paşa, düzenli orduların oluşturulmasından sonra da İsmet Paşa Batı Cephesi komutanlığına getirilmişlerdir.

Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı (19 Mayıs 1919)

I.Dünya Savaşı'nda Suriye'de Suriye –Filistin cephesi (7.ordu komutanı) görev yapan Mustafa Kemal, Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası(Yıldırım orduları grup komutanı) İstanbul'a geldi. Amacı kurulacak hükümet içinde görev almak ve İtilaf devletleriyle yapılacak barış antlaşmasında Osmanlı adına masaya oturmaktır. Ancak bu düşüncesinin gerçekleşmeyeceğini anlayınca Mustafa Kemal Anadolu'ya geçmeye karar verdi.

Samsun ve çevresinde Türkler ile Rumlar arasındaki çatışmaları önlemek isteyen İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal'i 9.Ordu Müfettişi olarak görevlendirdi.

Mustafa Kemal, Doğu Anadolu'da sivil ve askeri kurumlara emretme yetkisini de alarak 16 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a hareket etti.

Asıl amacı milli mücadeleyi başlatmak ve organize etmek olan Mustafa Kemal arkadaşlarıyla birlikte 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak bastı.

NOT: 19 Mayıs 1919 Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç tarihi olarak kabul edilir.

Havza Bildirisi (28 Mayıs 1919)

M.Kemal, **milli bilincin** uyandırılması amacıyla yayınladığı bildiriyle, bütün yurttaki işgallerin **protesto edilmesini ve mitingler** tertiplenmesini istedi.

NOT: Mustafa Kemal Anadolu'ya geçmekteki niyetini ilk kez Havza Bildirisiyle ortaya koymuştur.

Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919)

M.Kemal ile Rauf Orbay , Refet Bele, Ali Fuat Paşa ortak bir genelge yayınladılar.

Bu genelgenin maddeleri şunlardır:

- a-Vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir.(**Milli Mücadelenin amacı ve gerekçesi**)
b-İstanbul Hükümeti üzerine düşen vazifeyi yerine getirememektedir.(**Milli Mücadelenin Gerekçesi**)
c-Milletin istiklalini, milletin azim ve kararı kurtaracaktır.(**Milli Mücadelenin yöntemi, aynı zamanda ileride HALK İRADESİ”CUMHURİYET” rejimine geçileceğinin göstergesidir.**)
d-Vatanın her türlü etki ve denetimden uzak bir bölgesinde (Sivas'ta) milli bir kurul toplanmalıdır.
e-Her ilden milletin güvenini kazanmış üç kişi seçilerek acele ve gizli olarak bu kurula gönderilmelidir.

*ÖNEMİ:

1-Kurtuluş Savaşı'nın sebebini ve yöntemini açıklar.

2-Kurtuluş Savaşı'nın resmen ilanidir.

3-Milli egemenlik yolunda ilk adımdır.

***NOT:** Yetkilerini aştığı gerekçesiyle İstanbul'a geri çağırılan Mustafa Kemal, dönmeyince görevinden alındı. M. Kemal, hem görevinden, hem de askerlikten istifa ettiğini bildirdi.(7–8 Temmuz 1919)

NOT: Amasya Genelgesinin altında **M.Kemal , Ali Fuat Paşa, Rauf Orbay ve Refet Belenin** imzaları Vardır. Kazım Karabekir ve Mersinli Cemal Paşa ise telgrafla onayladıklarını bildirmişlerdir.

Erzurum Kongresi (23 Temmuz 1919)

Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti , Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Ermenilere karşı düzenlenen bu kongreye Mustafa Kemal de katılmış ve başkan olarak seçilmiştir.

Kongrede alınan kararlar şunlardır:

1-Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez.(ilk kez Mısak-ı Milliye yer ver verildi.)

2-Vatanın bağımsızlığını İstanbul Hükümeti sağlayamazsa geçici bir hükümet kurulacaktır.

3-Manda ve himaye kabul edilemez.(ilk kez)

4-Milli iradeyi hâkim, Kuvayı Milliye'yi etken kılmak esastır.

5-Azınlıklara, milli bütünlüğü ve egemenliği zedeleyici ayrıcalıklar verilemez.

6-Meclisin toplanmasına çalışılacaktır.

7- Kongre kararlarını uygulanması için Temsil Heyeti "Heyet-i Temsiliye" oluşturuldu. (ilk kez)

***NOT: Kongre sonunda "Temsil Heyeti" seçilmiş ve Mustafa Kemal heyet başkanı olmuştur.**

NOT: Erzurum Kongresi toplanış amacı itibariyle bölgesel aldığı kararlar bakımından ulusaldır.

Sivas Kongresi (4–11 Eylül 1919)

Yurdun her tarafından temsilcilerin katıldığı kongrede, Erzurum Kongresi kararları kabul edilmiştir. Manda meselesi uzun tartışmaların ardından reddedilmiştir. Bütün cemiyetler, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adıyla birleştirilmiştir.

Temsil Heyeti, sayıca genişletilmiş, yetkileri artırılmış ve başkanlığına yine Mustafa Kemal getirilmiştir.

Sivas Kongresi Kararları

1. Milli sınırları içinde vatan bölünmez bir bütündür; parçalanamaz.

2. Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı millet top yekün kendisini savunacak ve direnecektir.

3. İstanbul Hükümeti, harici bir baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını terk mecburiyetinde kalırsa, vatanın bağımsızlığını ve bütünlüğünü temin edecek her türlü tedbir ve karar alınmıştır.

4. Kuvay-ı Milliye'yi tek kuvvet tanımak ve milli iradeyi hakim kılmak temel esastır.

5. Manda ve himaye kabul olunamaz

6. Milli iradeyi temsil etmek üzere, Meclis-i Mebusan'ın derhal toplanması mecburidir.

7. Aynı gaye ile, milli vicdandan doğan cemiyetler, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında genel bir teşkilat olarak birleştirilmiştir.

8. Genel teşkilatı idare ve alınan kararları yürütmek için kongre tarafından Temsil Heyeti seçilmiştir.

Osmanlı Hükümetleri Ve Temsil Heyeti

Anadolu'da, işgallere karşı çıkanlar, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının etrafında bir araya geliyorlardı. Bu ilk tepkiler zamanla yerini direnişe ve mücadeleye bıraktı. İstanbul Hükümetleri, Anadolu'da işgallere karşı çıkma eylemi olarak başlayan ve milli mücadele olarak adlandırılan bu hareketten rahatsız oldular. İtilaf Devletleri'nin bu direnişe kızacağını ve tüm yurdun da elden gideceğini savunan İstanbul Hükümetleri, işgalci devletlerin baskılarıyla mili mücadeleyi baltalamaya çalışmışlardır. Bu hükümetlerden en fazla milli mücadele karşıtlığı yapan, Damat Ferit Paşa Hükümetidir.

Anadolu'da ise Temsil Heyeti, milli bir hükümet gibi, T.B.M.M. açılana kadar görevini yapmıştır.

Amasya Görüşmeleri (22 Ekim 1919)

Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin temsilcisi, Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Mustafa Kemal arasında Amasya'da yapılmıştır.

Aşağıdaki şu konularda bir anlaşma sağlanmıştır:

1. Türk vatanının bütünlüğünün ve bağımsızlığının korunması.
2. Müslüman olmayan azınlıklara devletin birliğini bozacak ayrıcalıklar tanınmaması.
3. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin İstanbul Hükümeti'nce tanınması.
4. Mebuslar Meclisi'nin Anadolu'da, güvenli bir yerde toplanması.
5. İtilaf Devletleri'yle Osmanlı Devleti'nin barış amacıyla yapacağı konferansa Temsil Heyeti'nce de uygun görülecek kişilerin gönderilmesi.

İstanbul Hükümeti, anlaşma maddelerini benimsediği halde, meclisin Anadolu'da toplanmasını kabul etmedi.

*ÖNEMİ: İstanbul Hükümeti görüşmelere katılmakla Temsil Heyeti'nin varlığını tanımış oldu.

Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Gelişi (27 Aralık 1919)

Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti, yakın bir tarihte toplanacak olan Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin çalışmalarını yakından takip edebilmek amacıyla Ankara'ya geldiler. Coğrafi konumu, ulaşım ve haberleşme kolaylığı ile Batı Cephesi'ne yakın oluşu nedeniyle Ankara merkez olarak kabul edilmiştir.

* Mustafa Kemal, Osmanlı Mebusan Meclisine katılacak olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukukun aday gösterdiği kişilerden seçilmiş mebuslarla Ankara'da bir araya gelir ve Mecliste Mebusların ortak hareket etmeleri adına bazı isteklerde bulunur. Bu istekleri:

1. Kendisini meclis başkanı seçmelerini
2. Misak-ı Milli kararlarının mecliste onaylatılmasını
3. Ali Rıza Paşa kabinesine güven oyu verilmemesini
4. Mecliste Mudafaa-i Hukuk adıyla grup oluşturulmasını ister.

*****

Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Toplanması ve Misak-ı Milli Kararlarının Alınması(12-28 Ocak 1920)

Son Osmanlı Mebusan Meclisi 12 Ocak 1920'de açılmıştır.

M.Kemal, Müdafaa-i Hukuk Grubu'nu oluşturarak kendi fikirlerinin Mebusan Meclisi'nde kabul edilmesini ve meclise başkan seçilmeyi istemiştir.

Mebusan Meclisi Müdafaa-i Hukuk Grubu'nu tanımamış, bunun yerine Felah-ı Vatan Grubu oluşturulmuştur. Meclis M.Kemal'i başkan seçmemiştir.

Mebusan Meclisi, esaslarını M.Kemal'in belirlediği Misak-ı Milli kararlarını kabul etmiştir (28 Ocak 1920).

Misak-ı Milli (28 Ocak 1920)

1. Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür, asla parçalanamaz.
2. Arap topraklarının geleceği için halkın oyuna başvurulacaktır.
3. Batı Trakya halkının geleceğini halk kendi oyuyla belirleyecektir.
4. Elviye-i Selase'nin (Üç il; Kars, Ardahan ve Batum) geleceği için halk oyuna başvurulacaktır.
5. İstanbul ve Marmara Denizi güvenlik altına alınmalıdır.
6. Boğazlar konusunda diğer devletlerle yapılacak anlaşmalarla alınan kararlar uygulanacaktır.
7. Azınlıklara, komşu ülkelerdeki müslüman azınlıklara verilen haklardan daha fazla hak verilemez.
8. Kapitülasyonlar kesinlikle kabul edilemez.
9. Bağımsızlığımızı ve ekonomik gelişmemizi engelleyecek hiçbir sınırlandırma kabul edilemez.

Misak-ı Milli'nin Önemi:

Misak-ı Milli ile milli ve bölünmez Türk vatanının sınırları çizilmiştir.

Bağımsızlık yolunda önemli bir adım atılmıştır.

Erzurum ve Sivas kongreleri kararları Mebusan Meclisi tarafından da kabul edilmiştir.

Türk Ulusu bağımsızlık bilincine ulaşmıştır.

Misak-ı Milli ile belirlenen sınırlar, Lozan Barış Antlaşması ve sonrasında bugünkü sınırlarımız oluşturulmuştur.

Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi ile İtilaf Devletleri İstanbul'u işgal etmiş ve Mebusan Meclisi basılmıştır (16 Mart 1920).

Mebusan Meclisi'nin kapatılması TBMM'nin açılmasının zeminini hazırlamıştır.

İstanbul'un İşgali (16 Mart 1920)

İtilaf Devletleri Mebusan Meclis'inin kapatılması ile Milli Mücadele'nin sona ereceğine inanmıştır. Baskılar sonucu Ali Rıza Paşa görevinden istifa etmiş (3 Mart 1920), yerine Salih Paşa sadrazam olmuştur (8 Mart 1920).

Adana çevresinde Ermeniler'in katledildiği yolunda yalan haberler yayılmıştır.

İtilaf Devletleri sözde katliamdan İstanbul Hükümeti'ni sorumlu tutmuş ve İstanbul'u işgal etmişlerdir.

Not: İstanbul 'un işgalinin en önemli sebebi Osmanlı Mebusan Meclisinin Misak-ı Milli kararlarını onaylamasıdır.

İstanbul'u İşgal Eden İtilaf Devletlerinin Yayınladığı Genelge:

1. İşgal geçicidir.
2. İtilaf Devletleri'nin amacı işgal değil, Osmanlı Devleti'nin nüfuzunu arttırmaktır.
3. Anadolu'da isyan çıkarsa ya da Türkler katliam yaparsa İstanbul Türkler'den alınacaktır.
4. Herkes saltanatın merkezi olan İstanbul'un emirlerine uymak zorundadır.

M.Kemal'in İstanbul'un İşgali Üzerine İtilaf Devletleri'ni Protesto Edışı ve Aldığı Önlemler:

1. İstanbul ile telefon ve telgraf görüşmeleri kesilmiştir.
2. İstanbul'da yapılan tutuklamalara misilleme olarak Anadolu'daki İtilaf Devletleri'nin görevli subayları tutuklanmıştır.
3. İstanbul ve Adana'dan düşman askerinin ulaşımını önlemek için Niğde Ulukışla'da ve İzmit Geyve çevresindeki demiryolları tahrip edilmiştir.
4. Eskişehir ve Afyon çevresindeki İngiliz kuvvetlerinin bölgeden çıkarılması ya da silahsızlandırılması kararlaştırılmıştır.
5. Anadolu'da bulunan resmi ya da özel bütün mali kuruluşların para ve değerli eşyaları belirlenerek İstanbul'a gönderilmesi yasaklanmıştır.

İstanbul'un İşgali'nin Sonuçları:

İtilaf Devletleri Salih Paşa'ya Misak-ı Milli'ye karşı olduğunu ilan etmesini istemişlerdir.

Salih Paşa baskılara dayanamayarak istifa etmiş, yerine yeniden Damat Ferit Paşa sadrazam atanmıştır (5 Nisan 1920).

Padişah meclisi feshetmiştir (11 Nisan 1920).

İtilaf Devletleri meclisi dağıtmıştır.

Milletvekillerinin bir kısmı sürgün olarak Malta'ya gönderilmiştir.

Kaçabilen milletvekilleri Ankara'ya gelmiştir.

Damat Ferit Paşa Şeyhülislam'a Kuva-yı Milliye aleyhine bir fetva yazdırarak fetvayı ülkenin her yanına dağıtmıştır

TBMM'NİN AÇILMASI (23 Nisan 1920)

İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u işgal etmesi ve Mebusan Meclisi'nin kapatılması üzerine M.Kemal, bir genelge yayınlarak Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin toplanacağını bildirmiştir.

Genelgede seçim yapılarak her sancaktan 5 delegenin 15 gün içinde Ankara'ya gelmesini istemiştir.

Olağanüstü Yetkilere Sahip Meclis 23 Nisan 1920'de açılmıştır.

Meclis üç gruptan oluşmuştur:

1. Seçimle belirlenenler,
2. Kapatılan Mebusan Meclisi'nden gelenler,
3. Sürgünden dönen 14 milletvekili.

Not : Meclis 120 milletvekili ile toplanmıştır. Milletvekili sayısı zamanla 390'a çıkmıştır. Üyeler çok çeşitli mesleklerden oluşmuştur.

Mustafa Kemal'in Önergesi (24 Nisan 1920):

1. Hükümet kurmak gereklidir.
2. Geçici kaydıyla bir hükümet reisi tanımak veya padişah vekili atamak doğru değildir.
3. TBMM'nin üstünde güç yoktur.
4. TBMM, yasama ve yürütme yetkisine sahiptir.
5. Meclisten ayrılacak bir kurul meclise vekil olarak hükümet işlerini görür.

6. Meclis başkanı, hükümetin de başkanıdır.

7. Padişah ve halifenin durumu, bulunduğu baskıdan kurtulduktan sonra Meclis tarafından görüşülecek ve durumları belirlenecektir.

Önemi :

TBMM'nin açılması ile yeni Türk Devleti kurulmuştur.

"Geçici bir hükümet reisi tanımak doğru değildir" denerek meclisin bağımsızlığı ve devamlılığı belirtilmiştir (2.madde).

TBMM'nin üstünde güç olmadığı belirtilerek İstanbul Hükümeti yok sayılmıştır (3.madde).

İlk TBMM'de "güçler birliği ilkesi" ve "Meclis Hükümeti Sistemi" kabul edilmiştir (4.madde).

Bu önerge 20 Ocak 1921 Anayasası kabul edilinceye kadar Meclisin çalışma esaslarını belirlemiştir.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi" adının kullanılması; kurulan yeni devletin milliyetçi düşünceler taşıdığını ve Türk milletine dayandığını ortaya koymaktadır.

I.TBMM'nin Özellikleri

TBMM'nin açılması ile Temsil Kurulu sona ermiştir.

TBMM, Meclis Hükümeti Sistemi ile çalışmıştır.

TBMM, kurucu meclistir. Ancak ulusal birliğin dağılmaması için "Olağanüstü Yetkilere Sahip Meclis" adı kullanılmıştır.

"Milli Egemenlik" ilkesi gerçekleşmiştir.

İlk meclis, çok farklı görüş ve mesleğe sahip kişilerden oluşmuştur. Bu kadar farklı görüşe sahip insanları bir arada tutan düşünce "yurdun bağımsızlığını" kurtarma düşüncesidir.

TBMM, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasını sağlamıştır. Zor koşullar altında yıpranan meclisin 1 Nisan 1923'te yenilenme kararı alınmış, 11 Ağustos 1923 tarihinde II.TBMM açılmıştır.

I.TBMM'nin Gerçekleştirdiği Çalışmalar

TBMM açılmıştır (23 Nisan 1920).

Hıyanet-i vataniye Kanunu çıkarılmıştır (29 Nisan 1920).

İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur (11 Eylül 1920).

TBMM ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye'yi kabul etmiştir (20 Ocak 1921).

İstiklal Marşı kabul edilmiştir (12 Mart 1921).

Saltanat kaldırılmıştır (1 Kasım 1922).

İzmir İktisat Kongresi toplanmış ve Misak-ı İktisadi kabul edilmiştir (18 Şubat-4 Mart 1923).

Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır (24 Temmuz 1923).

Teşkilat-ı Esasiye (1921 Anayasası - 20 Ocak 1921)

Yunan ilerleyişi devam ettiğinden bir anayasa çıkarılması zorlaşmıştır.

I.İnönü Savaşı'nın kazanılması üzerine M.Kemal bir önerge yayınlamıştır (13 Eylül 1920).

Teşkilat-ı Esasiye adındaki bu önerge Türk Devleti'nin ilk anayasası olmuştur (20 Ocak 1921).

23 esas ve bir ek maddeden oluşmuştur.

Kanun-i Esasi'nin Teşkilat-ı Esasiye ile çelişmeyen bölümleri yürürlükte kalmıştır.

Türkiye Devleti'nin ilk anayasasıdır.

1921 Anayasası'nın Maddeleri

1. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.

2. Kanun yapmak (yasama) ve yürütme yetkisini kullanmak milletin tek ve gerçek temsilcisi olan TBMM'ye aittir.

3. Türkiye Devleti TBMM tarafından yönetilir ve hükümet "TBMM Hükümeti" adını alır.

4. TBMM, iller halkınca seçilen üyelerden oluşur.

5. TBMM'de seçim iki yılda bir yapılır.

6. TBMM, hükümeti seçtiği vekillerle (bakanlarla) yönetilir.

7. Şer'i hükümlerin uygulanması TBMM'ye aittir.

8. Meclis başkanı hükümetin de başkanıdır.

Önemi ve Özellikleri:

Yeni Türk Devleti'nin kuruluşunun siyasi ve hukuki belgesidir.

Güçler Birliği İlkesi kabul edilmiştir.

Türk tarihinde ilk kez egemenlik ulusa verilmiştir.

Meclis içinde İstiklal Mahkemeleri kurulmuş ve yargı gücü de kullanılmıştır.

Ulusal birliğin bozulmaması için devletin rejimi belirtilmemiştir.

TBMM, yaptığı anayasa ile Kurucu Meclis özelliğini göstermiştir.

Meclis Hükümeti sistemi kabul edilmiştir.

Şer'i hükümlerin TBMM tarafından yerine getirilmesi kabul edildiğinden 1921 Anayasası laik bir anayasa değildir.

1921 Anayasası, 1924 Anayasası'nın ilanına kadar yürürlükte kalmıştır.

Temel Hak ve Özgürlüklere yer verilmemiştir

Türk Tarihinin ikinci Yeni Türk Devletinin ilk anayasasıdır.

1921 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler

Devletin rejiminin cumhuriyet olduğu belirtilmiştir (1923).

Cumhuriyetin ilanı ile Meclis Hükümeti Sistemi sona ermiş Kabine Sistemi'ne geçilmiştir.

TBMM'YE KARŞI ÇIKAN AYAKLANMALAR

Nedenleri:

İstanbul Hükümeti'nin Anadolu üzerinde otorite kurmak istemesi.

İstanbul Hükümeti'nin Milli Mücadele'yi İttihatçı ve Bolşevik olarak nitelendirmesi.

İtilaf Devletleri'nin Milli Mücadele'nin Padişah ve Halifeye karşı yapıldığı şeklindeki propagandaları.

İngilizler'in boğazların iki tarafında da tampon bölge oluşturmak istemeleri.

Asker kaçaklarının otorite boşluğundan yararlanmak istemeleri.

Bazı kişilerin manda ve himaye istemesi.

Azınlıkların işgallerden yararlanarak bağımsız devlet kurma çabaları.

Kuva-yı Milliye birliklerinin disiplinsiz hareketleri.

Bazı Kuva-yı Milliye birliklerinin Düzenli Ordu'ya katılmak istememeleri.

A)İstanbul Hükümeti'nin Neden Olduğu Ayaklanmalar

1) Anzavur Ayaklanması

Jandarma emeklisi Binbaşı Ahmet Anzavur tarafından çıkarılmıştır.

Balıkesir, Biga, Gönen, Manyas ve Susurluk çevresinde yayılmıştır.

Ayaklanmayı Çerkez Ethem bastırmıştır.

Doğrudan Mustafa Kemal 'i hedef alan bir ayaklanmadır.

2) Kuva-yı İnzibatiye (Halifelik Ordusu) Ayaklanması

Kuva-yı Milliye'ye karşı İngilizler'in yardımları ile kurulmuştur.

İzmit ve Geyve çevresinde etkili olmuştur.

Ayaklanma Ali Fuat Paşa tarafından bastırılmıştır.

Kuva-yı İnzibatiye birliklerinin bir kısmı Kuva-yı Milliye'ye katılmıştır.

B)İstanbul Hükümeti ve İşgalci Devletlerin Kışkırtmaları İle Çıkarılan Ayaklanmalar

1) Bolu, Düzce, Hendek ve Adapazarı Ayaklanmaları

Boğazların kontrolünü sağlamak için İngilizler'in desteği ile çıkarılmıştır.

Ayaklanma, Çerkez Ethem'in yardımları ile Ali Fuat Paşa ve Refet Bey tarafından bastırılmıştır.

2) Yozgat Yenihan Ayaklanması

Osmanlı Hanedanı'na bağlı ayanlardan olan Çapanoğulları Yozgat'ta, Aynacıoğulları ise Zile'de ayaklanmışlardır.

Çerkez Ethem ayaklanmayı bastırmaya çalışmış, ancak Yunan ilerleyişi başladığından Batı Cephesi'ne geri çağırılmıştır.

Yıl sonunda ayaklanma merkezden gönderilen güçler tarafından bastırılmıştır.

3) Afyon Ayaklanması

Yunanlar'ın kışkırtması sonucu Çopur Musa Afyon'da "Din elden gidiyor" diyerek ayaklanmıştır.

Kuva-yı Milliye güçleri ayaklanmayı bastırmıştır.

4) Konya Ayaklanması

Delibaş Mehmet, hükümet binasını basmış ve binaya el koymuştur.

Milli güçler tarafından ayaklanma bastırılmıştır (22 Kasım 1920).

5) Milli Aşiret Ayaklanması

Urfa Viranşehir'de Fransızlar'ın kışkırtmaları sonucu ayaklanmışlardır.

Ayaklanma Kuva-yı Milliye tarafından bastırılmıştır.

6) Ali Batı Ayaklanması : Midyat ve Nusaybin çevresinde çıkmıştır.

7) Şeyh Eşref Ayaklanması : Bayburt'ta çıkmıştır.

8) Koçkiri Ayaklanması : Erzincan, Zara ve Koçkiri çevresinde çıkmıştır.

9) Cemil Çeto Ayaklanması : Garzan ve çevresinde çıkmıştır.

C) Azınlıkların Çıkardığı Ayaklanmalar

1) Rum Ayaklanmaları

Rumlar, Trabzon'da Pontus Rum Devleti'ni kurma düşüncesiyle ayaklanmışlardır.

İngilizler tarafından desteklenmiştir.

Kurtuluş Savaşı boyunca en uzun süren ayaklanma, Pontus Rum ayaklanmasıdır.

Ayaklanma Şubat 1923'te bastırılabilmiştir.

2) Ermeni Ayaklanmaları

Fransızlar'ın desteği ile Ermeni İntikam Alayı Adana ve çevresinde katliamlar yapmıştır.

Ayaklanma Güneydoğu Anadolu'ya yayılmıştır.

Milli Mücadele'nin kazanılması ile ayaklanmalar bastırılmıştır.

D) Kuva-yı Milliye Taraftarı Olup Sonradan Ayaklananlar

1) Demirci Mehmet Efe Ayaklanması

Denizli, Burdur, Dinar ve Çal çevresinde çıkmıştır.

Ayaklanmayı I.İnönü savaşıdan önce Refet Bey bastırmıştır (30 Aralık 1920).

2) Çerkez Ethem Ayaklanması

Kütahya, Gediz ve Demirci çevresinde çıkmıştır.

Çerkez Ethem, I.İnönü Savaşı sırasında Düzenli Ordu'ya saldırmıştır.

I.İnönü Savaşı'ndan sonra ayaklanma bastırılmıştır (24 Ocak 1921).

Çerkez Ethem ve arkadaşları Yunanlar'a sığınmıştır.

TBMM'yi en fazla uğraştıran ayaklanmadır

TBMM'NİN AYAKLANMALARA KARŞI ALDIĞI ÖNLEMLER

Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarılmıştır (29 Nisan 1920).

İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur (11 Eylül 1920).

İstanbul Hükümeti ile tüm ilişkiler kesilmiş, İstanbul'dan gelen evraklar geri gönderilmiş, İstanbul

Hükümeti'nin yaptığı her türlü iş yok sayılmıştır.

Düzenli Ordu kurularak Kuva-yı Milliye birlikleri kaldırılmıştır.

İstanbul Hükümeti'nin çıkardığı fetvaya karşılık, Ankara Müftüsü Rıfat Börekçi tarafından karşı fetva yazılarak

Milli Mücadele'nin haklılığı halka duyurulmuştur.

Ayaklanmaların Sonuçları:

Kurtuluş Savaşı uzamıştır.

Milli Mücadele'nin kazanılması gecikmiştir.

Yunanlar, Anadolu'da ilerleme fırsatı bulmuştur.

Boş yere kardeş kanı dökülmüştür.

TBMM gücünü, ayaklanmaları bastırmak için kullanmıştır.

TBMM, tüm ayaklanmaları bastırarak Anadolu'da otoriteye hakim olmuştur

Not : Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Şeyh Said İsyanı olayıyla ilgili çıkarılan Tahrir-i Sükun Kanunu, amaç bakımından birbirine benzer.

İSTİKLÂL MAHKEMELERİ (11 Eylül 1920)

Kuruluş Nedeni:

TBMM'ye karşı ayaklanmaların çıkması.

Anadolu'da eşkıyaların çoğalması ve iç güvenliği tehdit etmeleri.

Kuva-yı Milliye birliklerinin düzensiz hareket etmeleri.

Askerden firar edenlerin artması.

TBMM'nin tüm yurttta otoriteyi eline almak istemesi.

Hıyânet-i Vataniye Kanunu kabul edilmiştir (29 Nisan 1920).

İstiklâl Mahkemeleri kurulmuştur (11 Eylül 1920).

İstiklâl Mahkemeleri'nin Özellikleri:

Mahkeme kararlarında temyiz hakkı yoktur.

Mahkeme üyeleri TBMM üyeleri arasından seçilmiştir.

İstiklâl Mahkemeleri'nin Yararları:

Asker kaçakları orduya geri dönmüştür.

Ayaklanmalar bastırılmıştır.

İç güvenlik sağlanmıştır.

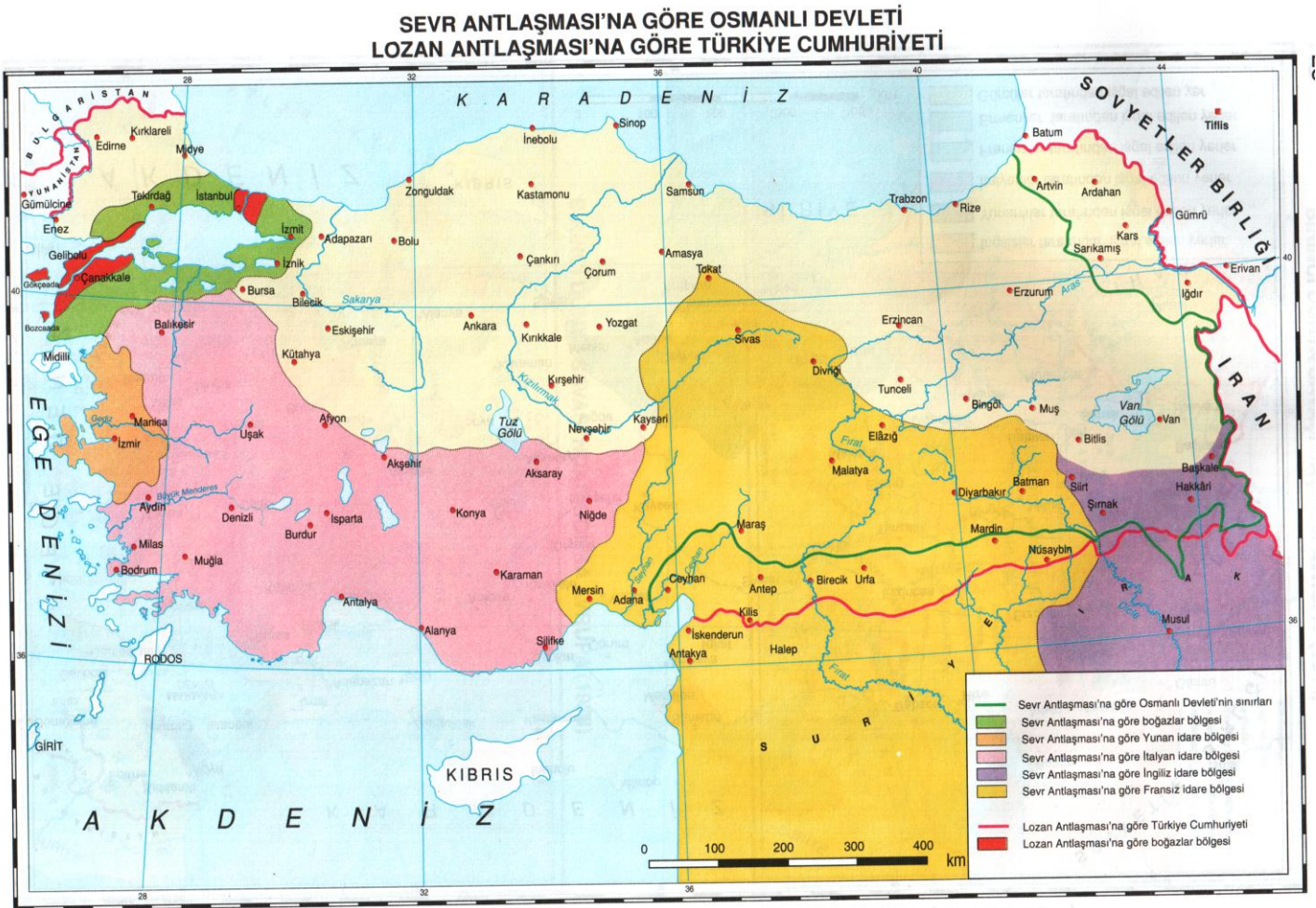
Devlet organları işlemeye başlamıştır.

Vergi ve asker alımları kolaylaşmıştır.

Not 1: İstiklal Mahkemeleri ilk kez TBMM'ye karşı ayaklanmalar sırasında kurulmuştur.

Not 2: Tekalif-i Milliye Emirleri'ne karşı çıkmalar başlayınca İstiklal Mahkemeleri yeniden devreye girmiştir.

Not 3: Şeyh Said İsyanı sırasında İstiklal Mahkemeleri yine işlevini yerine getirmiştir.

SEVR BARİŞ ANTLAŞMASI (10 Ağustos 1920)

Antlaşmanın metni İtilaf Devletleri tarafından Paris Barış Konferansı'nda hazırlanmıştır (18 Ocak 1919). Yunanlar İngilizler'in desteği ile kısa sürede Balıkesir, Nazilli, Karamürsel, Mudanya'yı ele geçirmiş ve Bursa-Uşak çizgisinin doğusuna kadar ilerlemişlerdir.

Yunanlar bundan cesaret alarak Doğu Trakya'da da ilerlemişler ve İstanbul'a yaklaşmışlardır.

Başkenti bile kaybetme korkusuna kapılan Osmanlı, ümitsizlik içerisinde Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır.

Mebusan Meclisi dağıtıldığından dolayı antlaşmayı Dar-ı Şura-yı Saltanat imzalamıştır. Osmanlı Meclisi Mebusan tarafından onaylanmadığı için hukuken geçersiz bir antlaşmadır.

A) Sevr Antlaşması'nda Sınırlar

Yunanistan'a; Trakya ve Batı Anadolu

Fransa'ya; Sivas, Malatya, Adana, Urfa, Antep, Maraş ve Suriye

İngiltere'ye; Musul dahil Irak ve Arabistan

İtalya'ya; Güneybatı Anadolu verilecek.

Osmanlı'ya; Giresun, Ordu, Samsun, Tokat, Amasya, Sinop Çorum, Kayseri'nin doğusu, Çankırı, Ankara, Eskişehir, Bolu, Zonguldak ve Bilecik Osmanlı Devleti'nde kalacak.

Adalar'dan: İtalya'ya; Rodos ve Oniki Ada,

Yunanistan'a; Diğer adalar bırakılacak.

Doğu Anadolu'da: Bir Ermeni Devleti, bir de Kürt Devleti kurulacak.

B) Siyasi Hükümler

Boğazlar ve İstanbul: İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti olacak. Osmanlı, azınlıkların haklarını koruyamazsa İstanbul Osmanlı'nın elinden alınacak.

Boğazlar, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak.

Boğazlar, Boğazlar Komisyonu tarafından yönetilecek, komisyonun ayrı bir bayrağı ve bütçesi olacak.

C) Askeri Hükümler

Mecburi askerlik kaldırılacak.

Asker sayısı 50,700'ü geçmeyecek.

Orduda ağır silah bulunmayacak.

Deniz gücü 13 küçük gemiyi geçmeyecek.

D) Ekonomik Hükümler

Osmanlı Maliyesi, İtilaf Devletleri'nin kontrolünde bulunacak.

Bütçeyi İngiliz, Fransız, İtalyan ve Türkler'den oluşan bir komisyon belirleyecek. Osmanlı üyeleri bu komisyonda yalnızca danışman olarak bulunacak.

Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecek.

Kapitülasyonlar yeniden yürürlüğe girecek ve bütün devletler yararlanacak.

Azınlıklar: Azınlıklara her milletten ve Türkler'den fazla hak verilecek

Sevr Antlaşması'nın Önemi:

Sevr Antlaşması ile Osmanlı yok sayılmıştır.

Osmanlı Devleti Sevr ile başka devletlerin yönetimine bırakılmıştır.

Galip Devletler Osmanlı'yı aralarında paylaşmışlardır.

Azınlıklara geniş haklar verilmiş, Türkler'in kendi vatanındaki hakları kısıtlanmıştır.

Mebusan Meclisi dağıtıldığından antlaşma onaylanmamış ve uygulanamamıştır. Bu yönüyle Sevr, 1878 Yeşilköy (Ayastefanos) Antlaşması'na benzer.

Yunanlar antlaşmayı onaylatmak için Batı Anadolu'da ve Trakya'da ilerleyişe geçmişlerdir.

İngilizler Bandırma ve Mudanya'ya asker çıkarmıştır

Sevr'in imzalanması, milletin Milli Mücadele'ye olan inancını arttırmıştır.

Not : TBMM, Sevr'i imzalayanları vatan haini ilan etmiştir. TBMM Sevr'in yerine Lozan Barış Antlaşması'nı imzalamıştır.

KUVA-YI MİLLİYE

a-Kuva-yı Milliye Birliklerinin Özellikleri:

İlk kez Yunan işgaline karşı Batı Anadolu'da kurulmuştur.

Kuva-yı Milliye bölgesel olarak kurulmuş, bulundukları bölgeleri kurtarmayı amaçlamışlardır.

Kuva-yı Milliye'de "Türklük" duygusu hakim olmuştur.

Kuva-yı Milliye, ulusal bilincin uyandırılmasında etkili olmuştur.

Kuva-yı Milliye, TBMM'ye karşı çıkan bazı ayaklanmaları bastırmıştır.

Kuva-yı Milliye daha sonra kaldırılarak Düzenli Ordu kurulmuştur (8 Ekim 1920).

b-Kuva-yı Milliye'nin Kaldırılmasının Nedenleri:

Askerlik tekniğini yeteri kadar iyi bilmemeleri, dağınık, düzensiz olarak mücadele etmeleri.

Düzenli düşman ordularını durduracak güçten yoksun olmaları.

Halktan zorla para ve malzeme toplamaları.

Suçlu buldukları kimseleri yargılamaları.
TBMM'nin aldığı bazı kararlara karşı gelmeleri.

AMİRAL BRISTOL RAPORU (13 Ekim 1919)

Yunan işgaline karşı direniş cemiyetlerinin kurulması İtilaf Devletleri tarafından hayretlikle karşılanmıştır. Avrupa basınında Türkler lehine yazılar yazılmaya başlanmıştır. İtilaf Devletleri durumu incelemek için işgal bölgesine bir komisyon göndermiştir. Amerika Delegeesi Amiral Bristol aşağıdaki raporu hazırlamıştır: İzmir ve çevresindeki hristiyan halka işkence yapıldığına dair Paris Konferansı'na yanlış bilgi verilmiştir. Bu bilgiyi veren devletler ve kişiler sorumludur. İşgalden sonra Batı Anadolu'da yapılan katliamlardan Yunanlar sorumludur. Yunan askerleri geri çekilmeli ve yerlerine İtilaf devletlerinin kuvvetleri gönderilmelidir. İzmir ve çevresinde Türk halkının nüfusu fazladır. Bu nedenle burasının Yunanlar'a verilmesi söz konusu olamaz.

Amiral Bristol Raporu'nun Önemi:

Türkler'in katliam yaptığı haberleri tarafsız bir devlet tarafından yalanlanmıştır. Rumlar'ın Ege Bölgesi'nde çoğunlukta olduğu iddiasının yalan olduğu ispatlanmıştır. İşgalin haksız olduğu dünya kamuoyuna bildirilmiştir. Ege Bölgesi'ndeki Türkler'in Yunanistan'a katılmayı kabul etmeyeceği belirtilmiştir.

Not: Milli Mücadeleyi uluslar arası alanda destekleyen ilk belgedir.

KURTULUŞ SAVAŞI **(Cepheler) (24 Eylül 1920 - 11 Ekim 1922)**

a) Doğu Cephesi ve Ermeni Meselesi

Fatih zamanında İstanbul'da Ermeni Patrikliği kurulmuştur. Osmanlı'da Ermeniler, Millet-i Sadıka diye anılmıştır. Ermeni Meselesi ilk kez Berlin Antlaşması'nda ortaya çıkmıştır (1878). Ermeniler amaçlarına ulaşabilmek için Taşnak ve Hınçak cemiyetlerini kurmuşlardır. Ermeniler 19.yy sonlarında Van, Erzurum, Bitlis ve Sason civarında ayaklanmışlardır. Ermeniler, II.Abdülhamid'e suikast düzenlemişler, fakat başarılı olamamışlardır (1905).

1915'te Ermeniler Van ve Sivas'ta katliam yapmışlardır.

1915'te Tehcir Kanunu çıkarılmış ve Ermeniler Suriye'ye göç ettirilmiştir.

General Harbord, Doğu Anadolu ile ilgili bir rapor hazırlamış, raporda Ermeniler'in yaşadıkları Osmanlı topraklarında Türk nüfusundan fazla olmadığı açıklanmıştır.

24 Eylül 1920'de Ermeniler saldırıya geçmiş, Türk Ordusu Misak-ı Milli sınırlarına kadar ilerlemiş ve Kars Zaferi kazanılmıştır.

A) DOĞU CEPHESİ

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)

Ermeniler'in isteği üzerine Gümrü Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre:

1. Kars, Sarıkamış, Iğdır, Kağızman Türk Devleti'ne verilecek.
2. Doğu sınırı, Aras Nehri ve Çıldır Gölü'ne kadar uzanacak.
3. Ermenistan Hükümeti, Sevr Barış Antlaşması'nı tanımayacak.
4. Ermenistan, TBMM'nin aleyhine çalışmayacak.
5. Türkler'e saldırıda bulunan Ermeniler dışındakiler isterlerse 6 ay içinde Türkiye'ye dönebilecekler.

Önemi:

Türk ordusu ilk başarısını Doğu'da Ermeniler'e karşı kazanmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nda kurtarılan ilk yer Kars'tır.

Mondros'taki sınırlar ilk kez aşılmıştır.

Batı ve Güney Cephesi güç kazanmıştır.

Rusya'nın 5 Aralık 1920'de Ermenistan'ı işgal etmesiyle Gümrü Antlaşması uygulanamamıştır.

b) Gürcistan'la İlişkiler

Gürcistan'la Batum Antlaşması imzalanmıştır (23 Şubat 1921). Buna göre;

Batum, Artvin, Ardahan Türk Devleti'ne bırakılmıştır.

B) GÜNEY CEPHESİ

a) İtalya ile İlişkiler

İtalyanlar İzmir'in Yunanistan'a verilmesi nedeniyle kırıngındı, bundan dolayı Kuva-yı Milliye'yi desteklemişler ve bölge halkına iyi davranmışlardır. II.İnönü Savaşı'ndan sonra işgal ettikleri yerleri boşaltmışlardır (5 Temmuz 1921).

b) Fransa ile İlişkiler

Fransızlar Mondros'tan sonra Adana, Osmaniye ve Mersin'i işgal etmiştir. (Ocak 1919).

Paris Barış Konferansı'nda Suriye, Lübnan, Antep ve Maraş Fransızlar'a bırakılmıştır.

Antep, Maraş ve Urfa Fransızlar tarafından işgal edilmiş ve Ermeniler Türkler üzerine kışkırtılmıştır.

Sivas Kongresi'nde, Güneydoğu'da da Kuva-yı Milliye birlikleri kurulmasına karar verilmiştir.

Kuva-yı Milliye'nin kurulmasıyla birlikt'e Fransızlar'a karşı mücadele başlamıştır.

Fransızlar'la şu savunmalar yapılmıştır:

Maraş Savunması : 20 Ocak-11 Şubat 1920

Urfa Savunması : 9 Şubat-10 Nisan 1920

Antep Savunması : 1 Nisan 1920-9 Şubat 1921

Adana Savunması : 21 Ocak 1920-20 Ekim 1921

Fransızlar'la 30 Mayıs 1920'de ateşkes yapılmıştır.

Fransa Moskova Antlaşması ile endişeye düşmüş, Eskişehir ve Kütahya Savaşları ile beklemeğe geçen Fransa'nın, Sakarya Zaferi ile endişesi sona ermiş ve TBMM ile Ankara Antlaşması'nı imzalanmıştır.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

İki taraf arasında savaş sona erecek.

İki ay içinde Türk ordusu belirlenen hattın kuzeyine, Fransızlar ise güneyine çekilecek.

İki taraf da kendilerine kalan topraklarda genel af ilan edecek.

Hatay ve İskenderun için özel idare rejimi uygulanacak.

Önemi:

İlk kez İtilaf Devletleri'nden biri, TBMM ile bir antlaşma yapmıştır
Fransa TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti olmuştur.

Hatay hariç Suriye sınırimız belli olmuştur. Hatay'da özel bir yönetim kurulmuş ve burada yaşayan Türkler'e geniş haklar tanınmıştır.

Doğu Cephesi'nden sonra Güney Cephesi de Batı'ya kaydırılmıştır.

Fransa, özel idare rejimi olmasına rağmen Hatay ve İskenderun'un Türk Devleti'nin bir parçası olduğunu kabul etti.

İtilaf Devletleri bloğu parçalanmıştır.

Dünya kamuoyu Millî Mücadele'nin Türkler'in başarısı ile sonuçlanacağını anlamıştır.

Not 1: Kurtuluş Savaşı'nda ilk silahlı mücadele Güney Cephesi'nde başlamıştır.

Not 2: Güney Cephesi'nde yalnız Kuva-yı Milliye Birlikleri mücadele etmiştir. Düzenli Ordu mücadele etmemiştir.

Not 3: TBMM 1973'te Maraş'a "Kahraman", Antep'e "Gazi", 1984'te ise Urfa'ya "Şanlı" ünvanını vermiştir.

C) BATI CEPHESİ

a) Düzenli Ordunun Kurulması

Yunan işgaline karşılık Ayvalık, Denizli ve Salihli'ye bölgesinde Kuva-yı Milliye Cephesi oluşturulmuştur.

Kuva-yı Milliye, Kurtuluş Savaşı'nın ilk savunma kuruluşudur.

Kuva-yı Milliye'yi örgütlemek için Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri yapılmıştır.

Fransız işgaline karşı Adana, Urfa, Antep ve Maraş civarında da Kuva-yı Milliye kurulmuştur.

M.Kemal Paşa Sivas Kongresi'nde, Ali Fuat Paşa'yı Batı Cephesi Komutanlığı'na getirilmiştir.

Ali Fuat Paşa, Gediz Taarruzu'nda başarılı olamamış ve Yunan orduları Dumlupınar'a kadar ilerlemiştir.

Çerkez Ethem'in baskıları ve Ali Fuat Paşa'nın etkisiz olması nedeniyle Ali Fuat Paşa Moskova Büyükelçiliği'ne atanmıştır. Batı Cephesi ikiye ayrılmıştır.

Albay İsmet Bey Batı Bölümü'ne,

Albay Refet Bey ise Güney Bölümü'ne atanmıştır.

Yunan taarruzu karşısında Kuva-yı Milliye başarılı olamamıştır

Ordudan firarlar başlamış, İstiklal Mahkemeleri'nin çalışmaları ile firarlar sona erdirilmiştir.

Düzenli ordunun kurulması ile Kuva-yı Milliye tamamen ortadan kaldırılmıştır (8 Ekim 1920).

Düzenli orduya geçildiği sırada bazı Kuva-yı Milliyeciler isyan etmiştir (Çerkez Ethem ve Demirci Efe).

Demirci Mehmet Efe İsyanı I.İnönü Savaşı'ndan önce, Çerkez Ethem İsyanı ise I.İnönü Savaşı'ndan sonra bastırılmıştır.

b) I.İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921)

Nedenleri:

Yunanistan'ın; taarruzu devam ettirerek İngiliz Hükümeti'nden yardım sağlamayı,

Çerkez Ethem Ayaklanması'ndan faydalanmayı,

Eskişehir'i alarak demiryollarının önemli noktalarını kontrol altına almayı,

Sevr Barış Anlaşması'nı TBMM'ye kabul ettirmeyi istemesi.

Gelişimi:

Yunanlar, Çerkez Ethem'in isyanından faydalanarak Eskişehir'e ilerlemeye başlamıştır.

İsmet Bey, ordusunu Çerkez Ethem'in karşısından çekerek Yunanlar'la çarpışmaya başlamıştır.

Yunanistan geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Sonuçları:

Düzenli Ordu'nun ilk zaferidir.

Halkın Düzenli Ordu'ya güveni artmıştır.

Milletin zafere olan inancı güç kazanmıştır.

İsmet Paşa generalliğe yükselmiştir.

Çerkez Ethem İsyanı bastırılmıştır.

Zafer sonrası Afganistan Hükümeti ile Dostluk ve Yardımlaşma, Rusya ile de Moskova Antlaşması imzalanmıştır.

İlk anayasa olan Teşkilât-ı Esâsiye kabul edilmiştir (20 Ocak 1921).

İstiklâl Marşı kabul edilmiştir (12 Mart 1921).

İtilaf Devletleri yenilgi karşısında, durumu görüşmek üzere Londra'da bir konferans düzenlemişlerdir.

Londra Konferansı (23 Şubat-12 Mart 1921)

Nedenleri:

- 1.İngilizler'in, Rusya'nın TBMM ile Moskova'daki görüşmelerinden rahatsız olmaları.
- 2.İngilizler'in Musul ve Kerkük'te direnişle karşılaşması.
- 3.İngilizler'e karşı Revandiz'de ayaklanma çıkması.
- 4.I.İnönü Savaşı sonucunun İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılığına neden olması.
- 5.Fransızlar'ın Güney Doğu Anadolu'da büyük bir direnişle karşılaşması.
- 6.İtalyanlar'ın işgal planlarından memnun olmaması

Gelişimi:

İtilaf Devletleri İstanbul Hükümeti'ni konferansa davet etmiştir.

M.Kemal veya onun gönderdiği birinin İstanbul Hükümeti'nin yanında gelmesini istemişlerdir.

İtilaf Devletleri Bu hareketleriyle, TBMM'yi tanımadıklarını göstermişlerdir.

İstanbul ve Ankara anlaşamadıklarından Londra Konferansı'na iki ayrı delege göndermişlerdir:

İstanbul Hükümeti adına Sadrazam Tevfik Paşa,

Ankara Hükümeti adına Bekir Sami Bey Londra'ya gönderilmiştir.

Londra Konferansı; İstanbul Hükümeti, TBMM Hükümeti, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan arasında gerçekleşmiştir.

İstanbul Hükümeti'ni temsil eden Tevfik Paşa, söz hakkını TBMM temsilcisine bırakmıştır.

İtilaf Devletleri şunları teklif etmiştir:

- İzmir Türk Devleti'ne iade edilecek, ancak şehirde Yunan güçleri bulunacak.
- İzmir'in valisi Hristiyan olacak ve Milletler Cemiyeti tarafından tayin edilecek.
- Doğu Trakya Yunanlar'a kalacak.
- Doğu Anadolu'da Ermenistan kurulacak.
- Ordunun sayısı arttırılacak, fakat kapitülasyonlar devam edecek.

Sonuçları:

- 1.İtilaf Devletleri TBMM'yi hukuken tanımıştır.
- 2.Avrupa'da "Türkler barışa yanaşmıyorlar" türünde çıkan propagandalara engel olunmuştur.
- 3.Sevr Barış Antlaşması'ndaki bazı maddeler tartışma konusu olmuştur.
- 4.Konferans sonunda TBMM temsilcisi İngiltere, Fransa, İtalya ile ikili anlaşmalar yapmıştır.
- 5.Konferansın başarısız olması nedeniyle Yunan saldırısı yeniden başlamış, II.İnönü Savaşı gerçekleşmiştir.

TBMM-Afganistan Dostluk ve Yardımlaşma Antlaşması (1 Mart 1921)

Afganistan ile TBMM arasında imzalanmıştır. Antlaşmaya göre:

TBMM Afganistan'ın bağımsızlığını tanıyacak.

İki taraf da birine saldırı yapıldığında kendine saldırı yapılmış sayacak.

TBMM, Afganistan'a subay ve öğretmen gönderecek.

Önemi :

İlk kez bir İslam devleti TBMM'yi tanımıştır.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

Rusya'da 1917 Bolşevik İhtilali çıkmıştır.

Rusya, imzaladığı Brest-Litowsk Antlaşması ile I.Dünya Savaşı'ndan çekilmiş ve gizli antlaşmaları açıklamıştır.

İtilaf Devletleri Rusya'ya karşı birlik olmuştur.

TBMM ile Rusya birbirine yakınlaşmıştır

Antlaşmaya göre:

Sovyet Rusya, Misâk-ı Millî'yi tanıyacak.

İki taraftan birinin tanımadığı devletlerarası bir anlaşmayı diğeri de tanımayacak.

Sovyet Rusya, kapitülasyonların kaldırıldığını kabul edecek.

Batum, Gürcistan'a iade edilecek.

İki ülkenin ekonomisini geliştirmek için yeni iktisadî anlaşmalar yapılacak.

Karadeniz'e kıyısı olan devletler ile Boğazlar'ın ticaret gemilerine açık kalması için konferans düzenlenecek.

Önemi:

Sovyet Rusya, Misâk-ı Millî'yi ve TBMM'yi tanıyan ilk Avrupa devleti olmuştur.

İlk kez büyük bir devlet TBMM'yi tanımıştır.

Sovyet Rusya, Sevr Barış Antlaşması'nı tanımadığını açıklamıştır.

Yeni Türk Devleti'nin diplomasi sahasında kazandığı büyük bir zaferdir.

Her iki ülke de kendilerinden önce imzalanan antlaşmaları geçersiz saymıştır.

Batum Gürcistan'a, Kars ve çevresi de Türk Devleti'ne ait olmuştur.

Doğu sınırimız büyük ölçüde belirlenmiş ve doğu sınırının güvenliği sağlanmıştır.

Sakarya Savaşı'ndan sonra Kafkas Cumhuriyetleri ile Kars Antlaşması imzalanmış ve doğu sınırı kesinlik kazanmıştır (13 Ekim 1921).

Not : Batum, Misâk-ı Millî'den verilen ilk tavizdir.

c) II.İnönü Savaşı (23-31 Mart 1921)

Nedenleri:

Londra Konferansı tekliflerinin TBMM tarafından kabul edilmemesi.

İngilizler'in Yunanlar'ı kışkırtması.

Sevr Barış Antlaşması'nın TBMM'ye kabul ettirilmek istenmesi.

Yunanlar'ın düzenli ordunun teşkilatlanmasına fırsat vermeden Ankara üzerine yürüyerek TBMM'yi dağıtmak istemesi.

Gelişimi:

Yunan ordusu İnönü mevkiinde durdurulmuştur.

Türk ordusu Aslıhan ve Dumlupınar'da çarpışmış, birliklerin aşırı yorulması ve fazla kayıp verilmesi ile istenilen sonuç tam olarak alınamamıştır.

Bu durum Türk ordusunun tam olarak taarruz gücüne ulaşamadığını göstermiştir.

Sonuçları:

Düşman oyalanmış ve Kurtuluş Savaşı için zaman kazanılmıştır

Yunanlar Türk ordusunun gücünü kabul etmiştir.

Halkın TBMM'ye olan güveni artmıştır.

İtilaf Devletleri'nin İstanbul'daki yüksek komiserleri TBMM ile Yunanistan arasında taraf olmadıklarını açıklamışlardır.

İtalyanlar, işgal ettikleri toprakları boşaltmışlardır (5 Temmuz 1921).

M.Kemal, zafer sonunda İsmet Paşa'ya; "Siz yalnız düşmanı değil, milletin makus talihini de (ters alınyazısını da) yendiniz" diye telgraf çekmiştir.

d) Eskişehir Ve Kütahya Savaşları (10-24 Temmuz 1921)

Nedeni :

Yunanistan'ın, II.İnönü Savaşı'nın yorgunluğu içinde olan Türk ordusunun toparlanmasına fırsat vermeden saldırıya geçmesi.

Yunanistan'ın, II.İnönü Savaşı'nın yorgunluğu içinde olan Türk ordusunun toparlanmasına fırsat vermeden saldırıya geçmesi.

Gelişimi:

Yunanistan İnönü'den Afyon'a kadar geniş bir saha üzerinde saldırıya geçmiştir.

M.Kemal, İsmet Paşa'ya, Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmesini söylemiştir.

Afyon, Eskişehir ve Kütahya Yunanlar'ın eline geçmiştir.

Sonuçları :

TBMM'de bazı kişiler başarısızlığın suçunu M.Kemal'e yüklemek istemiştir. M.Kemal başarılı olabilmek için olağanüstü yetkiler istemiştir.

Önemi :

Kurtuluş Savaşı'nda kaybedilen ilk ve tek savaş Eskişehir-Kütahya Savaşı'dır.

M.Kemal'e Başkomutanlık Yetkisinin Verilmesi :

TBMM, M.Kemal'e üç ay süreyle Başkomutanlık yetkisini veren kanunu kabul etmiştir (5 Ağustos 1921).

Böylece:

M.Kemal, yasama ve yürütme yetkisini doğrudan kullanmaya başlamıştır.

M.Kemal, İstiklal Mahkemeleri'nin de kendisine bağlanmasıyla yargı gücünü de kullanmıştır.

Erzurum Kongresi'nde askerlik görevinden istifa eden M.Kemal, milli irade ile başkomutan olmuştur.

20 Temmuz 1922'de Başkomutanlık Kanunu sınırsız uzatılmış, M.Kemal'in cumhurbaşkanı seçilmesine kadar kanun, geçerliliğini sürdürdü.

Tekâlif-i Milliye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)

Ordunun ihtiyacını karşılamak ve Sakarya Savaşı'na hazırlanmak için M.Kemal, Tekalif-i Milliye Emirleri'ni yayınlamıştır.

1. Her ilçede bir tane Tekalif-i Milliye Komisyonu kurulacak.
2. Halk, elindeki silah ve cephaneyi 3 gün içinde orduya teslim edecek.
3. Her aile bir askeri giydirecek.
4. Yiyecek ve giyecek maddelerinin %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra geri ödenecek.
5. Ticaret adamlarının elindeki her türlü giyim eşyasının %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra geri ödenecek.
6. Her türlü makineli aracın %40'ına el konacak.
7. Halkın elindeki binek hayvanlarının ve taşıt araçlarının %20'sine el konacak.
8. Sahipsiz bütün mallara el konacak.
9. Tüm demirci, dökümcü, nalbant, terzi ve marangoz gibi iş sahipleri ordunun emrinde çalışacak.
10. Halkın elindeki araçlar aylık 100 km. askeri ulaşım yapacaklar.

Not : Çıkacak problemleri gidermek için beş ayrı yerde İstiklâl Mahkemeleri işleve sokulmuştur.

e) Sakarya Meydan Savaşı (23 Ağustos-12 Eylül 1921)

Yunan ordusu Sakarya Nehri'ni geçmiştir (22 Ağustos 1921).

Türk ordusu savaşın başında geri çekilme taktiğini uygulamıştır.

Yunan ordusu Ankara'ya 50 km. (Polatlı) yaklaşmıştır.

M.Kemal; "Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O satıh bütün bir vatandır", demiştir.

22 gün (gece ve gündüz) süren savaş Türk ordusunun zaferi ile sonuçlanmıştır (13 Eylül 1921).

Zaferin Önemi:

Türk ordusunun II.Viyana bozgunu ile başlayan gerileyişi sona ermiştir.

Türk ordusu savunmadan taarruza geçti.

Yunanlar ordusu savunmaya çekilmiştir.

Meclisin Kayseri'ye taşınma meselesi sona ermiştir.

Yunan ordusu taarruz gücünü kaybetmiş, elindeki toprakları korumaya çalışmışlardır.

Yunanlar Doğu Trakya'dan İstanbul'a doğru düşündükleri ilerleyişten vazgeçmişlerdir.

M.Kemal'e TBMM tarafından Gazilik ve Mareşallik rütbesi verilmiştir (19 Eylül 1921).

Türk ordusunun Kurtuluş Savaşı'nda en büyük kaybı bu savaşta olmuştur (3.288 kişi).

TBMM ve Kafkas Cumhuriyetleri arasında Kars Antlaşması imzalanmıştır (13 Ekim 1921).

Fransızlar'la Ankara Antlaşması imzalanmıştır (20 Ekim 1921).

İtilaf Devletleri TBMM'ye ateşkes ve barış teklifinde bulunmuştur.

İngilizler'in Yunanistan'a verdiği destek sona ermiştir.

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

Rusya'nın gözetiminde Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan ile TBMM arasında Kars Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre:

Önemi :

Türk Devleti'nin doğu sınırı kesinlik kazanmıştır.

TBMM-Ukrayna Antlaşması (2 Ocak 1922)

Moskova Antlaşması'nın içeriğini tekrarlayan bir antlaşmadır.

BÜYÜK TAARRUZ (20 Ağustos-18 Eylül 1922)

Taarruz için Yapılan Hazırlıklar :

Doğu ve Güney cepheleri Batı'ya kaydırılmıştır.

Ordunun ihtiyaçları toplanmıştır.

Taarruz eğitimi yapılmıştır.

6 Mayıs 1922'de M.Kemal'in Başkomutanlık görevi üç ay daha uzatılmıştır. 20 Temmuz 1922'de ise M.Kemal'in Başkomutanlık görevi süresiz olarak uzatılmıştır.

...Ve Büyük Taarruz

Yunanlar Eskişehir-Afyon çizgisinde savunma hattı oluşturmuşlardır.

Söke ve Kuşadası da Yunanlar tarafından işgal edilmiştir.

M.Kemal Temmuz 1922'de barış görüşmeleri ile sonuca ulaşabilmek için Fethi Bey'i Avrupa'ya göndermiş, ancak olumlu sonuç alınamamıştır.

M.Kemal, 20 Ağustos 1922'de Akşehir'de taarruz emrini vermiştir.

Taarruzun Afyon yönünde olacağı belirlenmiştir.

26 Ağustos 1922'de taarruz başlamış, bir gün sonra Yunanlar geri çekilmeye başlamıştır.

Aslıhanlar bölgesinde Dumlupınar Meydan Savaşı gerçekleşmiştir (27 Ağustos 1922).

Bizzat M.Kemal'in komutanlık ettiği Başkomutanlık Meydan Savaşı yapılmıştır (30 Ağustos 1922).

M.Kemal orduya; "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" emrini vermiştir.

Yunan ordusu kaçmaya başlamışlardır.

Türk ordusu 1922 yılında;

6 Eylül'de Balıkesir'e

8 Eylül'de Manisa'ya

9 Eylül'de İzmir'e

17 Eylül'de Bandırma'ya girmiştir.

18 Eylül 1922'de Anadolu Yunan kuvvetlerinin işgalinden tamamen temizlenmiştir.

Büyük Taarruz'un Sonuçları:

Milli Mücadele'nin silahlı mücadele kısmı zaferle sonuçlanmıştır.

Yunan işgali sona ermiştir.

İtilaf Devletleri ateşkes teklifinde bulunmuştur.

Türk ordusu Çanakkale ve İzmir civarında İngiliz kuvvetleri ile karşı karşıya gelmiştir.

Yurt içinde birlik ve beraberlik sağlanmıştır.

Önemi :

Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapıları Türkler'e açılmıştır,

Miryakefalon savaşı ile Anadolu'nun, Türk yurdu olduğu belgelenmiştir,

Başkomutanlık Meydan Savaşı ile Anadolu'nun sonsuza dek Türk yurdu olarak kalacağı tüm dünyaya gösterilmiştir.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 Ekim 1922)

İngilizler, Türk ordusu ile karşılaşınca müttefiklerinden yardım istemiş, fakat yardım alamamışlardır.

Fransız ve İtalyanların baskıları sonucu İngilizler, TBMM ile Mudanya'da ateşkes görüşmelerine başlamışlardır (3 Ekim 1922).

Görüşmelere TBMM, İngiltere, Fransa ve İtalya katılmıştır.

Görüşmelere Yunanistan katılmamış, Yunanistan'ı İngiltere temsil etmiştir.

TBMM adına görüşmelere İsmet Paşa gitmiştir.

İsmet Paşa Mudanya Ateşkes Antlaşması heyetleriyle Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın Maddeleri :

1. Türk-Yunan kuvvetleri arasındaki savaş sona erecek.
2. Yunanlar, Meriç Nehri'ne kadar olan Doğu Trakya'yı 15 gün içinde boşaltacaklar.
3. Doğu Trakya TBMM'nin jandarma kuvvetlerine bırakılacak.
4. Türklerin Doğu Trakya'daki askerleri barış antlaşması imzalanıncaya kadar 8.000'i geçmeyecek.
5. İstanbul, Boğazlar ve çevresi TBMM Hükümeti'ne bırakılacak.
6. İtilaf Devletleri'nin askerleri, barış antlaşması yapıncaya kadar İstanbul'da bulunacak.
7. Barış yapıncaya kadar Türk kuvvetleri Çanakkale ve İzmit Yarımadası'nda belirlenen sınırlardan ileriye geçemeyecekler.

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın Sonuçları :

Kurtuluş Savaşı'nın askeri başarısı, diplomatik başarı ile tamamlanmış ve Türk Kurtuluş Savaşı sona ermiştir. Kurtuluş Savaşı'nın diplomatik safhası başlamıştır. Doğu Trakya ve İstanbul savaş yapılmadan kurtarılmıştır. İngilizler Türk başarısını kabul etmiştir. İngiltere'de Lloyd George Hükümeti istifa etmiştir. İtilaf Devletleri tarafından TBMM'ye, Lozan Barış Konferansı için teklif yapılmıştır. Türk Devleti anlaşmalarda mağlup değil eşit devlet olarak kabul edilmiştir. Doğu Trakya TBMM yönetimine girmiştir.

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın Önemi :

Savaş yapılmadan Doğu Trakya alınmıştır. Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul'un ve Boğazların TBMM'ye bırakılması ile Osmanlı Devleti hukuken sona ermiştir.

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 Kasım 1922)

Nedenleri:

İtilaf Devletleri'nin Lozan Barış Görüşmeleri'ne hem TBMM'nin hem de İstanbul Hükümeti'nin davet edilerek Anadolu'da ikilik ve bir iç savaş çıkarmak istemeleri. Saltanatın ulusal egemenlik anlayışına ters düşmesi.

Sonuçları:

Lozan görüşmelerinde İtilaf Devletleri'nin ikilik çıkarmaya çalışması M.Kemal'e saltanatı kaldırması için bir fırsat vermiştir. Mecliste yapılan oylama ile 1 kasım 1922'de saltanat kaldırılmıştır. Saltanatın 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali ile sona erdiği kabul edilmiştir. Bununla birlikte halifeliğin devamı uygun görülmüştür.

Önemi:

623 yıllık Osmanlı Devleti sona ermiştir. TBMM, ülkenin tek temsilcisi haline gelmiştir. Son Osmanlı Padişahı VI.Mehmet Vahdettin, İngiltere'ye sığınarak ülkeyi terk etmiştir (17 Kasım 1922). Abdülmecid Efendi halife seçilmiştir. Saltanatın kaldırılmasıyla laikliğe geçişin ilk aşaması gerçekleştirilmiştir. Demokratikleşme yolunda önemli bir adım atılmıştır. Cumhuriyetin ilanı için zemin hazırlanmıştır. Lozan Konferansı'nda İtilaf Devletleri'nin ikilik çıkarmasına engel olunmuştur. Millî egemenlik konusunda büyük bir adım atılmıştır. TBMM'nin açılışından sonra ikinci büyük inkılap gerçekleştirilmiştir.

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923)

M.Kemal görüşme için İzmir'i teklif etmiştir. Uluslararası antlaşmalara göre barış antlaşmaları tarafsız bir ülkede yapılması gerektiğinden bu isteğini İtilaf Devletleri kabul etmemiş ve Lozan görüşme yeri olarak kararlaştırılmıştır. Görüşmelere TBMM, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Japonya katılmıştır.

Türk Devleti'ni temsilen İsmet Paşa gitmiştir.

Boğazlarla ilgili görüşmelere SSCB ve Bulgaristan da dahil olmuş, ABD ise gözlemci olarak katılmıştır.

Görüşmeler 20 Kasım 1922'de başlamıştır.

TBMM, iki konuda kesinlikle taviz verilmemesini istemiştir; Kapitülasyonlar ve Ermeni yurdu.

4 Şubat 1923'te görüşmeler kesilmiştir. Buna neden olan anlaşmazlıklar şunlardır:

- 1.Boğazlar Sorunu
- 2.Kapitülasyonlar (en çok tartışılan konudur)
- 3.Musul-Kerkük (Irak Sınırı)
- 4.Osmanlı Devleti'nin Borçları

Hayim Naum Efendi'nin arabuluculuk faaliyetleri sonucu karşılıklı verilen tavizler sonucu 23 Nisan 1923'te görüşmeler tekrar başlamıştır.

24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'nın Maddeleri:

Suriye Sınırı; 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması ile belirlendiği şekilde kabul edilmiştir.

Irak Sınırı; Irak sınırının ileride İngiltere ve TBMM arasında yapılacak bir görüşme ile belirlenmesine karar verilmiştir.

Yunanistan Sınırı; Mudanya Antlaşması'nda olduğu gibi kabul edilmiş, ancak savaş tazminatı olarak Yunanistan Karaağaç'ı Türkiye'ye bırakmıştır.

Sovyet Sınırı; Gümrü, Moskova ve Kars Antlaşması ile belirlendiği gibi kalmıştır.

Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurulmasından vazgeçilmiştir.

Kapitülasyonlar kesin olarak kaldırılmıştır.

Adalar'dan;

Bozcaada ve Gökçeada Türk Devleti'ne,

Rodos ve Oniki Adalar İtalyanlar'a,

Diğer adalar ise Yunanistan'a bırakılmıştır.

Türk Devleti'nin sınırları içindeki Yabancı Okullar Türk kanunlarına uyacaklar, okulların öğrenimini Türk Devleti düzenleyecektir.

Fener Rum Patrikhanesi'nin yabancı kiliselerle ilişki kurmaması şartı ile Türkiye'de kalması kabul edilmiştir.

Azınlıklara verilen ayrıcalıklar kaldırılmış, tüm azınlıklar Türk vatandaşı kabul edilmiştir. İstanbul'daki Rumlar hariç diğer yerlerdeki Rumlar'ın Yunanistan'a gönderilmesine, Batı Trakya hariç diğer yerlerdeki Türkler'in de Türkiye'ye gönderilmesine karar verilmiştir.

Boğazlar Sorunu ise şu şekilde halledilmiştir:

- 1.Boğazların idaresi başkanlığını Türkler'in yapacağı bir komisyona bırakılmıştır.
- 2.Boğazların iki tarafında da 20 km'lik alanın askerden arındırılması kararlaştırılmış, buna rağmen olağanüstü bir durum olduğunda Türk tarafının boğazlara asker sokabilmesine izin verilmiştir.
- 3.Ticaret gemileri boğazlardan serbestçe geçebilecek, savaş gemilerine ise tonaj sınırlaması getirilecektir.
- 4.İşgal güçleri İstanbul'u bir buçuk ay içinde boşaltacaklardır.

Borçlar şu şekilde halledilmiştir:

- 1.Duyûn-u Umûmiye İdaresi kaldırılmıştır.
- 2.Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletlere Osmanlı borçlarından hisse verilmiştir.
- 3.Osmanlı borçlarının büyük bir bölümünü TBMM ödemeyi kabul etmiştir.
- 4.Borçların Türk Lirası ve taksitler halinde ödenmesi karara bağlanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'nın Önemi:

Yeni Türk Devleti ve Misâk-ı Millî, düşmanlarımız tarafından resmen kabul edilmiştir.

Askerî zaferler siyâsi zaferle sonuçlanmıştır.

Türkiye savaş tazminatı ödememiştir.

Kapitülasyonlar kesin olarak kaldırılmıştır.

Ülke sınırları Irak sınırı hariç belli olmuştur.

Türkiye açısından I.Dünya Savaşı sona ermiştir.

Azınlıkların Türk vatandaşı sayılması ile dış güçlerin işlerimize karışması önlenmiştir. Millî Mücadele hareketi, bağımsızlık için uğraşan diğer milletlere de bir örnek olmuştur. Antlaşma, I.TBMM tarafından imzalanmış, II.TBMM tarafından onaylanmıştır.

Lozan Antlaşması'ndan Kalan Problemler:

Boğazlar Komisyonu milli egemenliğimizi kısıtlayan bir unsur olmuştur. Boğazlar Komisyonu Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile kaldırılmıştır.

Musul alınamamış ve Irak sınır kesinlik kazanmamıştır. Musul, Ankara Antlaşması ile Irak'a bırakılmıştır (5 Haziran 1926).

Ege Adaları ve Batı Trakya sorunu halledilmiş, fakat daha sonraki yıllarda yine sorun haline dönüşmüştür.

İKİNCİ TBMM (11 Ağustos 1923)

1. Zor şartlar arasında kurulan TBMM yıpranmıştı.
2. Seçimlerin yenilenmesi kararı alınmıştır (1 Nisan 1923).
3. İkinci TBMM 11 Ağustos 1923'te açılmıştır.
4. İkinci TBMM 1 Ekim 1927'ye kadar çalışmıştır.
5. İkinci TBMM inkılap meclisi olarak bilinir.
6. İkinci TBMM Lozan Barış Antlaşması'nı onaylamıştır.
7. Türk ordusu İstanbul'a girmiştir (1 Ekim 1923).
8. Ankara, başkent kabul edilmiştir (13 Ekim 1923).
9. Cumhuriyet ilan edilmiştir (29 Ekim 1923).

ANKARA'NIN BAŞKENT OLMASI (13 Ekim 1923)

1. Lozan Antlaşması'ndan sonra başkent neresi olacağı tartışılmıştır.
2. Milletvekillerinin bir kısmı İstanbul'un başkent olmasını istemiştir.
3. İsmet Paşa, Ankara'nın başkent olması için tek maddelik bir kanun teklifi sunmuştur.
4. Madde kabul edilmiş ve Ankara başkent ilan edilmiştir (13 Ekim 1923).

Ankara'nın Başkent Olmasında:

1. Ankara'nın Türkiye'nin ortasında; askeri ve siyasi yönden güvenli bir konumda bulunması,
2. Yurdun her tarafı ile ulaşım ve haberleşmenin kolay olması,
3. TBMM'nin Ankara'da bulunması ve Kurtuluş Savaşı'nda idari merkez olması etkili olmuştur.

CUMHURİYETİN İLANI (29 Ekim 1923)

Nedenleri :

TBMM'nin milli egemenliğe dayanması.

Milli egemenliğin ancak cumhuriyetle mümkün olması.

TBMM'nin Batı'yı örnek alması .

Saltanatın kaldırılmasıyla devlet başkanlığı sorununun ortaya çıkması.

Meclis Hükümeti sistemine göre bakanların seçimle belirlenmesi, bir hükümet kurulmasının çok uzun sürmesi ve icraatların gecikmesi.

1923 sonbaharında Bakanlar Kurulu'nun görevden ayrılması ve bir hükümet sorununun ortaya çıkması.

Cumhuriyetin İlanının Sonuçları :

Rejim hakkındaki tartışmalar sona ermiştir.

Anayasada Türkiye'nin yönetim şekli cumhuriyettir ibaresi yer almıştır.

Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olmuştur.

Cumhurbaşkanını meclisin seçmesi kesinleşmiştir.

Cumhurbaşkanının seçilmesi ile devlet başkanlığı sorunu sona ermiştir.

M.Kemal, İsmet Paşa'ya hükümet kurma görevini vermiştir.
TBMM başkanlığına Fethi Bey seçilmiştir.
Meclis hükümeti yerine kabine sistemine geçilmiştir.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 Mart 1924)

Nedenleri :

Cumhuriyetin ilanı ve cumhurbaşkanının seçilmesi ile halifeliğin bir rolünün kalmaması.
Eski rejim taraftarlarının sığınabilecekleri tek makam olarak halifeyi görmesi.
TBMM'deki bazı vekillerin Halife'yi TBMM'nin üstünde kabul etmesi.
Halife Abdülmecid Efendi'nin talimatlara uymaması ve yetkilerini aşacak uygulamalara girişmesi.
Batı'ya kendine örnek alan bir ülkede halifeliğin, laikliğe ve çağdaşlaşmaya engel olabileceği endişesi.

3 Mart 1924'te şu kararlar alınmıştır:

- Halifelik kaldırılmıştır.
- Şer'îye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmış, daha sonra yerine, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur.
- Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekâleti kaldırılmış, yerine Genelkurmay Başkanlığı kurularak, asker siyasetten uzaklaştırılmıştır.
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş, eğitimde birlik ve laiklik sağlanmıştır.
- Osmanlı Hanedanı üyelerinin sınır dışına çıkarılması kararlaştırılmıştır.

Sonuçları :

Laikliğe geçişin en önemli aşaması tamamlanmıştır.
Türkiye Cumhuriyeti'nin karakteri tam olarak ortaya konmuştur.
Türkiye'de ümmetçilik arayışları sona ermiştir.
Ulusal egemenlik güç kazanmıştır.
İnkıpları gerçekleştirilmek için zemin hazırlanmıştır.

1924 ANAYASASI (20 Nisan 1924)

Cumhuriyetin ilanı ile Türk Devleti'nin rejimi belirlenmiş ve eski anayasa ihtiyaçları karşılayamaz olmuştur.
Bu nedenle 1924'te yeni bir anayasa hazırlanmıştır.
1924 Anayasası 105 maddeden oluşmuştur.

1924 Anayasası'nın Bazı Maddeleri Şunlardır :

Egemenlik kayıtsız şartsız, milletindir.
Devletin yönetim şekli cumhuriyettir.
Devletin dini İslam, başkenti Ankara, resmi dili Türkçe'dir.
Devletin rejimi, başkenti ve bayrağı değiştirilemez.
Seçilme hakkı yalnız erkeklere aittir.
Cumhurbaşkanı dört yılda bir meclis tarafından ve meclis içinden seçilir.
Üst üste aynı kişi iki kez cumhurbaşkanı olabilecektir.
TBMM üyeleri dört yılda bir seçilir. Seçme yaşı 22, seçilme yaşı ise 30'dur.
Seçme ve seçilme hakkı yalnız erkeklere aittir.
Yasama, yürütme ve yargı yetkisi TBMM'nin denetimi altındadır.
Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm vatandaşları kanun önünde eşittir.

1924 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler :

"Devletin dini İslam'dır" maddesi 1928'de anayasadan çıkarılmıştır.
1937'de Atatürk İlkeleri anayasaya girmiştir.
Seçme yaşı 22'ye çıkarılmıştır.
Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.
Ormanlar devletleştirilmiştir.
Toprak reformu gerçekleşmiştir.

Not : Türkiye Cumhuriyeti'nin en uzun ömürlü olan ve en çok değişiklik yapılan anayasası 1924 Anayasası'dır.

COK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

Birinci mecliste;

Tesanüt Grubu,

Halk Zümresi ve Islahat Grubu,

Müdafaa-i Hukuk Grubu,

İstiklâl Grubu adlarında gruplar oluşmuştur.

M.Kemal, 151 milletvekili ile Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nu kurmuştur (Mayıs 1921). Başkanı da M.Kemal olmuştur.

Mecliste Birinci ve İkinci Grup adlarında ayrılmalar meydana gelmiştir.

Seçimlerin yenilenmesi kararı alınmıştır (1 Nisan 1923).

Seçimden sonra M.Kemal, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu yerine, Halk Fırkası'nı kurmuş (9 Eylül 1923), başkanlığına da M.Kemal seçilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra parti "Cumhuriyet Halk Partisi" adını almıştır.

Seçimlerde çoğunluk olarak M.Kemal taraftarları kazanmış, İkinci Grup meclise girememiştir.

Askerlerin görevlerini sürdürdükleri bir sırada milletvekili olamayacakları bir kanunla kabul edilmiştir (19 Aralık 1924). Kazım Karabekir Paşa, Refet Paşa ve Ali Fuat Paşa ordudan ayrılmıştır.

A) TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (17 Kasım 1924)

Kazım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa, Cafer Tayyar Paşa, Adnan Bey, Rauf Bey, Refet Bey Cumhuriyet Halk Fırkası'nın

icraatlarına karşı çıkmışlardır.

Muhallifler Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası adında yeni bir parti kurmuşlardır.

Başkanlığına Kazım Karabekir seçilmiştir.

Dine saygılı olduğunu söyleyen bu partiye eski rejim taraftarlarından büyük destek gelmiş ve kısa sürede güçlenmiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'ndan cesaret alanlar, Şeyh Said önderliğinde rejim karşıtı bir isyan çıkmıştır.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası isyanda rolü olduğu gerekçesi ile kapatılmıştır (5 Haziran 1925).

Şeyh Said İsyanı (13 Şubat 1925)

İsyanın Çıkış Nedenleri:

İnkılapların başlaması ve eski rejim taraftarlarının bunu hazmedememesi.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın takip ettiği politika.

İngiltere'nin Güney Doğu Anadolu halkını Türkiye Cumhuriyeti aleyhine kışkırtması.

Saltanat ve hilafetin kaldırılması.

İsyanın Gelişimi

Şeyh Said İsyanı 13 Şubat 1925'te başlamıştır.

İsyan Erzurum, Elazığ, Bitlis ve Muş'a kadar yayılmıştır.

Ali Fethi Hükümeti isyanı bastıramayınca istifa etmiştir.

Yeni hükümeti İsmet Paşa kurdu ve isyan alınan tedbirlerle bastırılmıştır.

İsyanın Sonuçları:

Takrîr-i Sükun Kanunu çıkarılmış (4 Mart 1925), kanun, 1929'a kadar geçerli olmuştur.

İstiklâl Mahkemeleri tekrar işlemeye başlamıştır.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası isyanda rolü olduğu gerekçesi ile kapatılmıştır (5 Haziran 1925).

Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkmaya yönelik ilk isyan hareketi başarılı bir şekilde bastırılmıştır.

İngiltere, Musul meselesini kendi lehine çözebilmek için avantaj sağlamıştır.

Çok partili hayata geçişin ilk denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

İsyan, Türkiye'de demokrasiye geçme zemininin henüz hazır olmadığını göstermiştir.

Ali Fethi Bey Hükümeti istifa etmiş, İsmet Paşa Hükümeti kurulmuştur.

Not : Şeyh Said İsyanı, laik düzene yönelik ilk isyan hareketidir. 31 Mart Olayı'na benzer.

Mustafa Kemal'e Suikast (16 Haziran 1926)

Suikastın haber alınması üzerine suikastçılar yakalanmış ve suikastı planlayanlar İstiklâl Mahkemeleri tarafından cezalandırılmışlardır.

Not : İzmir suikastinden sonra İttihatçılar tamamen etkisiz hale getirilmiştir .

B) SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 Ağustos 1930)

Ekonomik görüşlerde ayrılan muhalifler M.Kemal'in isteğiyle Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuşlardır (12 Ağustos 1930).

Başkanlığına Fethi Bey getirilmiştir.

Parti, ekonomide liberalizmi savunmuştur.

İnkıplara karşı olanlar Serbest Cumhuriyet Fırkası'na girmişlerdir.

Laiklik, inkıplar ve cumhuriyet aleyhine gösteriler başlamıştır.

Belediye seçimleri yapıldı ve seçimleri büyük bir çoğunlukla Cumhuriyet Halk Fırkası kazanmıştır.

Fethi Bey, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na eski rejim taraftarlarının katılmasından endişe etmiş ve partisini 18

Aralık

1930'da kapatmıştır.

İkinci kez çok partili hayata geçiş denemesi de başarısız olmuştur.

1946 yılına kadar bir daha, çok partili hayata geçiş denemesi yapılmamıştır.

Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

Derviş Mehmet ve adamları Menemen'de isyan etmişlerdir.

İsyanı bastırmaya gelen Asteğmen Kubilay, isyancılar tarafından öldürülmüştür.

Menemen İsyanı bastırılmıştır.

Not : Menemen Olayı, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasının çok yerinde bir davranış olduğunu göstermiştir.

C) ÇOK PARTİLİ HAYATA KESİN GEÇİŞ

Türkiye, Birleşmiş Milletler'de söz sahibi olmak istemiştir.

Birleşmiş milletlerin çoğu da demokrasi ile yönetilen ülkelerden oluşmuştur.

İsmet İnönü, ikinci bir partinin kurulmasına izin vermiştir.

Milli Kalkınma Partisi adında yeni bir parti kurulmuş, böylece çok partili hayata kesin olarak geçilmiştir (18 Temmuz 1845).

Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılıp Demokrat Parti'yi kurmuşlardır (7 Ocak 1945)

1946'da açık oy, gizli tasnif ile Cumhuriyet Halk Partisi seçimleri kazanmıştır.

1948 yılında Millet Partisi adında yeni bir parti daha kurulmuştur.

1950'deki seçimleri gizli oy, açık tasnif ile büyük bir çoğunlukla Demokrat Parti kazanmıştır.

Not : Cumhuriyet Halk Partisi'nden sonra iktidara gelen ilk parti Demokrat Parti'dir.

İNKILAPLAR

Atatürk'e göre inkılap; Mevcut kurumların zorla değiştirilerek, Türk Milleti'ni çağın gerisinde bırakan kurumların yerine çağdaş ve en yüksek uygarlığın ihtiyaçlarına göre yenilerinin kurulması hareketidir.

Atatürk İnkılapları'nın Amaçları:

Türkiye'yi çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmak.

Türk Milleti'nin refah seviyesini yükseltmek.

Modern Avrupa ile Türkiye'yi bütünleştirmek.

Modern uygarlıkların değer yargılarını Türkiye'ye yerleştirmek.

Türkiye'de milli egemenliği yerleştirmek.

Türkiye'de demokrasinin yerleşmesini sağlamak.

İhtiyaçlara cevap veremeyen eski rejimin kurumlarını değiştirerek yerine çağdaş kurumları kurmak.
Atatürk İlkeleri'nin yerleşmesini sağlamak.

A) SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

Saltanat kaldırılmıştır (1 Kasım 1922).
Ankara, başkent yapılmıştır (13 Ekim 1923).
Cumhuriyet ilan edilmiştir (29 Ekim 1923).
Halifelik kaldırılmıştır (3 Mart 1924).
Çok partili rejime geçiş denemeleri yapılmıştır:

Cumhuriyet Halk Partisi.
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.
Serbest Cumhuriyet Fırkası.

Kadınlara Siyasi Hakların Tanınması

Medeni Kanun ile kadın-erkek eşitliği getirilmeye çalışılmıştı.
1930'lu yıllarda siyasal alanda kadın ile erkek arasında büyük bir eşitsizlik vardı. Erkekler oy kullanabilmelerine rağmen, kadınlar bu haktan yoksundu.
Kadınlar aynı zamanda milletvekilliği seçimlerine ne seçmen ne de aday olarak katılabiliyordu.
TBMM tarafından kabul edilen yasalarla :
3 Nisan 1930'da, kadınlara belediyelerde seçme ve seçilme hakkı,
26 Ekim 1933'te, kadınlara muhtar ve ihtiyar heyetlerine seçilebilme hakkı,
5 Aralık 1934'te, kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı.
Türk kadını, o yıllarda bazı ileri Avrupa ülkelerinde bile olmayan bir takım haklara sahip oldu.

B) HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Nedenleri:

Hukukta iki başlılığın olması ve karmaşaya neden olması (Şer'î Hukuk ve Örfî Hukuk).
Din, mezhep, tarikat ve milliyet farklılıklarından dolayı hukuk birliğinin bulunmaması.
Müslüman olmayanların kendilerine ait hukuklarının olması.
Ceza Hukuku'nun şahısların güvenliğini sağlamada yetersiz olması.
Evlenme, boşanma, miras konularında herkesin kendi dini kurallarına göre hareket etmesi.
Mahkemede tek yargıcın bulunması.
Ekonomik yaşamı düzenleyen kuralların yetersizliği.
Kadınların haklarını koruyan kanunların yetersizliği.
Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir karakter kazanma yolunda olması ve kendine Avrupa'yı örnek alması.

Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar Şunlardır :

İlk anayasamız olan Teşkilat-ı Esasiye yayınlanmıştır (20 Ocak 1921).
Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 Anayasası kabul edilmiştir (20 Nisan 1924).
İsviçre Medeni Kanunu kabul edilmiştir (17 Şubat 1926).
İsviçre'den Borçlar Kanunu (8 Mayıs 1928),
Almanya'dan Ticaret Kanunu (10 Mayıs 1928),
İtalya'dan Ceza Kanunu (1 Temmuz 1928) alınmıştır.
Fransa'dan İdare Hukuku alınmış ve bazı değişiklikler yapılarak uygulamaya konulmuştur.
Belediye Kanunu ile kadınların belediye seçimlerinde seçmen olmalarına izin verilmiştir (30 Nisan 1930).
Kadınlara muhtar seçme ve köy ihtiyar heyetine seçilme hakkı verilmiştir (26 Ekim 1933).
Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir (5 Aralık 1934).
Not : 1935 yılında yapılan seçimlerde meclise 18 kadın milletvekili girmiştir.

İsviçre Medeni Kanununun kabul Edilmesinin Nedenleri :

İsviçre Medeni Kanunu'nun Avrupa'daki medeni kanunların en yenisi olması.

Demokratik olması.
Akılcı ve pratik çözümler sunması.
Avrupa medeni kanunlarının tümünden yararlanılmış olması.
Aile hukukunun kadın-erkek eşitliğine dayanması.

İsviçre Medeni Kanununun Kabul Edilmesinin Sonuçları :

Birden fazla kadınla evlenmek yasaklanmıştır.
Resmi nikah zorunlu hale getirilmiştir.
Küçük yaşta evlenmeler kaldırılmıştır.
Temsilci yöntemiyle evlenmek yasaklanmıştır.
Boşanma konusunda erkeğe tanınan haklar kadına da tanınmıştır.
Boşanma halinde kadının hakları güvence altına alınmıştır.
Boşanma, belli şartlara bağlanmıştır.
Miras hukukunda kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır.
Hukukta birlik sağlanmıştır
Kadın-erkek arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizlikler sona ermiştir.
Kadınlara her işe girme hakkı verilmiştir.
Hukuk bakımından din ve mezhep farklılığı kaldırılmış ve vatandaşlar hukuk önünde eşit kabul edilmiştir.
Müslüman olmayanların Türk vatandaşı olarak kabul edilmesi ile müslüman olmayanlara da tüm haklardan yararlanma imkanı verilmiş, böylece Avrupa'nın iç işlerimize karışması önlenmiştir.

C) LAİK LİK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

- Saltanat kaldırılmıştır (1 Kasım 1922).
- Halifelik kaldırılmıştır (3 Mart 1924).
- Şer'îye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmıştır (3 Mart 1924).
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş ve eğitimde laiklik uygulanmıştır (3 Mart 1924).
- Tekke, zâviye ve türbeler kapatılmıştır (30 Kasım 1925).
- Medeni Kanun kabul edilmiştir (17 Şubat 1926).
- Anayasada laikliğe aykırı bulunan maddeler çıkarılmıştır. 1924 Anayasası'nın 2.maddesindeki "Devletin dini İslam'dır" ve 26.maddesindeki "TBMM'nin şer'i hükümleri yerine getireceği" şeklindeki hükümler kaldırılmıştır (10 Nisan 1928).
- Atatürk'ün altı ilkesinin "Türkiye Devleti; cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçısıdır" şeklinde anayasada yer alması kabul edilmiştir (5 Şubat 1937).

D) EĞİTİM ve KÜLTÜR ALANINDAKİ İNKILÂPLAR

- ❖ Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir (3 Mart 1924).

Böylece:

Öğretim birleştirilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.

Medreseler kapatılmıştır.

Din görevlisi yetiştirmek için İmam-Hatip Okulları ve İlahiyat Fakültesi açılması kararlaştırılmıştır.

Eğitiminde laikleşme sağlanmıştır.

Azınlık ve yabancı okulların dini ve siyasi amaçlı öğretim yapmalarına engel olunmuş, sınıflarında ve ders kitaplarında dini işaret ve sembollerin kullanılması yasaklanmıştır.

Yabancı okullara Türkçe dersleri konmuş ve derslerin Türk öğretmenler tarafından verilmesi kararlaştırılmıştır.

Topkapı Sarayı müze haline getirilmiş ve Etnoğrafya Müzesi açılmıştır (1924).

- ❖ Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun kabul edilmiştir (2 Mart 1926).

Bununla:

İlköğretim herkes için zorunlu hale getirilmiştir.

Devletten izinsiz okul açılmayacağı belirtilmiştir.

Çağdaşığa aykırı olan dersler programlardan çıkarılmıştır.

- ❖ Latin Harfleri kabul edilmiştir (1 Kasım 1928).

Böylece:

Avrupa ile yakınlaşmada önemli bir adım atılmıştır.

Okuma-yazma oranı ve buna paralel olarak da kitap basımı artmıştır.

- ❖ Millet Mektepleri açıldı ve okuma-yazma seferberliğine başlanmıştır.
- ❖ Türk tarihini araştırma amacıyla Türk Tarih Kurumu kurulmuştur (15 Nisan 1931).
- ❖ Türk dilinin geliştirilmesi ve yabancı kelimelerden arındırılması için Türk Dil Kurumu kurulmuştur (12 Temmuz 1932).
- ❖ Üniversite Reformu gerçekleştirilerek İstanbul'daki Dârü'l-Fünûn kaldırılmış, yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (1933). Bu üniversite içinde bir Hukuk fakültesi açılmıştır.
- ❖ Ankara'da Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Yüksek Ziraat Fakültesi açılarak Ankara Üniversitesi'nin temeli oluşturulmuştur (1933).

Osmanlı Devleti'nin Sanayi-i Nefise Mektebi Güzel Sanatlar Akademisi'ne dönüştürülmüştür, ayrıca Devlet Konservatuvarı açılmıştır.

E) TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

Şapka Kanunu kabul edilmiştir (25 Kasım 1925).

Tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır (30 Kasım 1925).

Miladi Takvim kabul edilmiştir (26 Aralık 1925). 1 Ocak 1926'dan itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Ölçülerde değişikliği öngören kanun kabul edilmiştir (1931). Ölçülerde metre, kilo ve litre sistemi getirilmiştir.

Soyadı Kanunu kabul edilmiştir (21 Haziran 1934).

Bir kanunla "hanım, hanımefendi, ağa, bey, paşa, hoca, hafız, şeyh, molla" gibi unvanların ve Osmanlı idarecilerinin verdiği rütbelerin, nişanların kullanılması yasaklanmıştır (1934).

Bir başka kanunla da din adamlarının ibadethaneler ve ayinler harici dini kıyafet giymesi yasaklanmış, yalnız dinlerin resmi temsilcilerinin dini kıyafet giymelerine izin verilmiştir (1934).

Hafta tatili; Pazar günü olarak kabul edilmiştir (1935).

F) EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

a) Sanayi Alanındaki Gelişmeler

Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştır (18 Şubat-4 Mart 1923). Bu kongrede:

Misak-ı İktisadi (Ekonomik Yemin) kabul edilmiştir.

Küçük imalathanelerin hızla fabrikaya çevrilmesine,

Hammaddesi yurt içinde bulunan malların işlendiği sanayinin kurulmasına,

Özel sektörün yapamadığı işlerin devlet tarafından yapılmasına,

Özel sektöre kredi sağlayacak bir bankanın kurulmasına,

İşçilerin durumunun düzeltilmesi için çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir.

Osmanlı'dan kalan yıpranmış işletmeleri onarmak için Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur (1925).

Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmıştır (28 Mayıs 1927). Bu kanunla özel sektöre yatırım yapılabilmesi için imkanlar sağlanmıştır.

Birinci Beş Yıllık kalkınma Planı hazırlanmıştır (1934). Bu çerçevede 1937 yılına kadar 16 fabrika ve banka kurulmuştur. Bazıları şunlardır:

Sümerbank,

Etibank ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü (MTA),

Malatya, Kayseri, Ereğli, Nazilli'de pamuklu dokuma fabrikaları,

Bursa'da Merinos Fabrikası,

İzmit'te Kağıt Fabrikası,

Gemlik'te İpek Fabrikası,

İstanbul Paşabahçe'de Şişe ve Cam Sanayii,

Beykoz'da Deri Fabrikası,

Özel sektör Uşak'ta ilk Şeker Fabrikası,

Atatürk'ün ölümünden sonra ilk kez Karabük'te Demir-Çelik Fabrikası kurulmuştur (1939).

b) Tarım Alanındaki Gelişmeler

Âşâr (öşür) Vergisi kaldırılmıştır (17 Şubat 1925). Yerine Arazi Vergisi konmuştur.

Ziraat Bankası'nın çiftçiye verdiği kredi miktarı arttırılmıştır.
Çiftçilerin traktör kullanması için teşvikler yapılmıştır.
Çiftçilere ucuz makineler dağıtılmıştır.
Tarım Kredi Kooperatifi kurulmuştur (1929).
Tarımla ilgili bilimsel araştırmalar yapılması için Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

c) Ticaret Alanındaki Gelişmeler

Kapitülasyonlar, Lozan Antlaşması'nda kesin olarak kaldırılmıştır (24 Temmuz 1923).
İş sahiplerine kredi vermesi amacıyla İş Bankası kurulmuştur (1924).
Kabotaj Kanunu kabul edilmiştir (1 Temmuz 1926). Böylece Türk karasularında gemi işletme hakkı yalnızca Türkler'e verilmiştir.
Denizbank Kurulmuş ve denizcilik alanında çalışmalar hız kazanmıştır.
Avrupa iş dünyası ile problem yaşanmaması için hafta tatili Pazar günü olarak kabul edilmiştir (1935).

d) Bayındırlık Alanındaki Gelişmeler

Yabancı şirketlerin elinde olan demiryolları satın alınarak devletleştirilmiştir.
Cumhuriyetin ilanından 1938'e kadar 3,360 km yeni demiryolu döşenmiştir
Osmanlı Devleti zamanında Türkiye'de karayolları 18,335 km iken, 1948 yılında ise bu rakam 45,000 km'ye ulaşmıştır.
Kabotaj Kanunu'ndan sonra pek çok liman ve iskele yapılmıştır.

Not 1: 1929 Dünya Ekonomik Krizi sırasında ülke ekonomisini korumak için gümrük tarifeleri yükselterek dış rekabette ülkemiz sanayisi korunmaya çalışılmıştır.

Not 2: 1934-1939 yılları arası Devletçilik politikasının en yoğun uygulandığı dönemdir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planıdır ve başarıyla uygulanmıştır. Bu yönüyle de tek başarılı olan kalkınma planımızdır.

Not 3: 1939'da hazırlanan İkinci Beş Yıllık kalkınma Planı, II.Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle uygulanamamıştır.

ATATÜRK DÖNEMİNDE İZLENEN DIŞ POLİTİKA

A) 1923-1930 DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA

a) Irak Sınırı ve Musul Meselesi

Kurtuluş Savaşı'nda Musul alınamamış ve İngiltere burada Manda rejimini ilan etmiştir.
Lozan Barış Antlaşması'nda da Musul Meselesi halledilememiştir.
Musul Meselesi'nin çözümü için Türkiye ile İngiltere 19 Mayıs 1924'te bir araya gelip bir konferans düzenlenmiş, ancak burada da bir sonuç alınamamış ve sorun Milletler Cemiyeti'ne götürülmüştür.
Milletler Cemiyeti'nde de bir sonuç alınamayınca Adalet Yüksek Divanı'na gidilmiş, fakat yine sonuç alınamamıştır.
Bu sırada Şeyh Said İsyanı çıkmış ve Türkiye Musul Meselesi üzerine gerektiği şekilde gidememiştir.
Sonunda Türkiye, Milletler Cemiyeti'nin şartlarını kabul ederek, İngiltere ile Ankara Antlaşması'nı imzalamıştır (5 Haziran 1926). Buna göre:
Musul ve Kerkük Irak'a bırakılacak.
Irak, Musul'a karşılık petrol üzerinden alınan verginin %10'unu 25 yıl süreyle Türkiye'ye verecek.
Hakkari sınırı Türkiye'nin lehine düzenlenecek.
Not : Ankara Antlaşması ile Misak-ı Milli sınırları içinde önemli bir bölge kaybedilmiştir.

b) Yabancı Okullar Sorunu

Yabancı okulların 1925-1926 yönetmeliklerine uyması kabul edilmiştir.
Yabancı okulların tarih ve coğrafya derslerine Türk öğretmenlerin girmesine karar verilmiştir.
Ders kitaplarında Türkiye aleyhine yazıların kesinlikle konmaması şartı getirilmiştir.
Din derslerine yalnızca bağlı bulunan dinin öğrencilerinin girmesine izin verilmiştir.
Bu şartlar Fransa ile Türkiye arasındaki iyi ilişkilerin kurulmasının gecikmesine neden olmuştur.

c) Nüfus Mübadelesi (1 Aralık 1926)

Lozan'da, İstanbul dışındaki Rumlar il, Batı Trakya dışındaki Türkler'in karşılıklı değişimi kabul edilmiştir. Lozan'da "yerleşik" kelimesinin kullanılması daha sonra yanlış anlamalara neden olmuştur. Sorunu halletmek için Milletler Cemiyeti'ne gidilmiştir. Sorun çözilemeyince Yüksek Adalet Divanı'na gidilmiş, fakat sorun burada da çözilememiştir. Yunanistan Türkler'in mallarına el koyunca Türkiye de kendi topraklarındaki Rumlar'ın mallarına el koymuştur.

Sonunda Atina'da bir anlaşma ile sorun halledilmiş ve nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir (1 Aralık 1926).

Başka bir antlaşma daha yapılarak İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Türkler "yerleşik" kabul edilmiştir (10 Haziran 1930).

Yunan Başbakanı Venizelos Türkiye'yi ziyaret etmiş ve iki ülke arasında iyi ilişkiler başlamıştır (Ekim 1930). 1954'te Kıbrıs Sorunu'nun çıkması ile ilişkiler tekrar bozulmuştur.

d) Borçlar Meselesi

Osmanlı'nın en çok borcu olduğu ülke Fransa idi.

Borçların ödenmesi için 1926-1933 arası Fransa ile görüşmeler yapılmış ve ödemelerin taksitle yapılması karara bağlanmıştır.

1929 Dünya Ekonomik Buhranı nedeni ile ödemeler 1954'e kadar sürmüş, 1983'e kadar faiz ödenmiştir.

B) 1930-1939 DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA

a) Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girişi (18 Temmuz 1932)

Milletler Cemiyeti sürekli büyük devletlerin çıkarlarını koruduğundan Türkiye, cemiyete girmeyi düşünmemiştir.

Musul Meselesi'nde de Milletler Cemiyeti İngiltere'ye taraf olmuştur.

İspanya Türkiye'ye Milletler Cemiyeti'ne girmesini teklif etmiş, Yunanistan da bu teklifi desteklemiştir (Temmuz 1932).

Türkiye 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyeti'ne üye olmuştur.

b) Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

Avrupa'da Demokrasi, Faşizm ve Sosyalizm çekişmeleri başlamıştır.

İtalya ve Almanya, Balkanlar üzerinde yayılmacı politika sergilemiştir.

Türkiye Balkan sınırlarını güvence altına almak istemiş ve girişimler sonunda Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında Balkan Antantı imzalanmıştır (9 Şubat 1934). Buna göre:

Devletler sınırlarını karşılıklı olarak garanti etmişlerdir.

Birbirine danışmadan hiç bir ülke başka bir Balkan ülkesiyle anlaşma imzalamayacaktır.

Gizli bir anlaşma ile de Balkanlı olmayan başka bir devletin saldırısına karşı nasıl davranılacağı belirlenmiştir.

Not 1: Bu anlaşmaya Arnavutluk, İtalya'dan korktuğu için; Bulgaristan ise Neuilly Antlaşması'ndan memnun olmadığı ve yayılma düşüncesine sahip olduğu için katılmamıştır.

Not 2: II.Dünya Savaşı ile Balkan Antantı dağılmıştır.

b) Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

Milletler Cemiyeti'nin barışı sağlamada yetersiz olması ve İtalya'nın yayılmacı politikası Türkiye'yi endişelendirmiştir.

Türkiye'nin çağrısı ile Türkiye, İngiltere, Fransa, SSCB, Yunanistan, Yugoslavya ve Japonya arasında Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır (20 Temmuz 1936). Buna göre:

Boğazlar Komisyonu kaldırılarak tüm yetki Türkiye'ye verilecek.

Türkiye boğazların iki yakasında da asker bulundurabilecek.

Ticaret gemilerinin geçişi serbest olacak.

Savaş gemilerine, zaman ve tonaj bakımından sınır getirilecek.

Türkiye herhangi bir savaşa girerse boğazları kapatabilecek.

- Not 1:** Türkiye'nin boğazlarla ilgili egemenlik haklarını sınırlandıran hükümler kaldırılmıştır.
- Not 2:** Boğazlarda asker bulundurulması ile Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki önemi artmıştır.

d) Sadabat Paketi (8 Temmuz 1937)

İtalya'nın doğu ülkeleri ile ilgili politikası Türkiye'yi doğu ülkeleri ile ortak bir savunma anlaşması yapmaya itmiştir.

Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında Sadabat Paketi imzalanmıştır (8 Temmuz 1937). Buna göre:
İlgili devletler birbirine saldırmayacaklar.
Birbirinin iç işlerine karışmayacaklar.
Milletler Cemiyeti'ne bağlı kalacaklar.

e) Hatay Sorunu ve Hatay'ın Türkiye'ye Katılması (30 Nisan 1939)

Ankara Antlaşması ile (20 Ekim 1921) Hatay Fransa'ya bırakılmış ve burada özerk bir yönetim sağlanması kararlaştırılmıştır.

1936'da Fransa, Suriye ve Lübnan'ın bağımsızlığını tanımış, ancak, Hatay üzerindeki yetkilerini Suriye'ye devretmiştir.

Türkiye bu durum üzerine Milletler Cemiyeti'ne başvurmuş ve 1938'de Hatay'da seçim yapılmıştır.

Seçim sonucu Hatay Bağımsız Cumhuriyeti kurulmuştur (2 Eylül 1938).

On ay sonra Hatay Meclisi Türkiye'ye katılma kararı almıştır (30 Nisan 1939).

Not : Böylece Hatay sorunu Misâk-ı Milli yolunda Türkiye lehine sonuçlanmıştır.

ATATÜRK İLKELERİ

1-CUMHURİYETÇİLİK

"Demokrasi ilkesinin en yeni ve akılcı uygulamasını sağlayan hükümet biçimi Cumhuriyettir."

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yapılan Türk devrimlerinin en büyük temeli Cumhuriyet'tir. Cumhuriyetçilik ilkesi, yeniden kurulan Türkiye Devleti'nin bir yönetim ve rejim biçimi olarak saptanmış bir prensiptir. Cumhuriyetçilik; Türk Ulusu'nun Kurtuluş Savaşı yıllarının başından itibaren Padişahlık yönetimine karşı duyduğu tepkinin sonucudur.

Atatürk, Cumhuriyet yönetimini, ulusal karakterimize en uygun düşen bir yönetim biçimi olarak görmektedir. "Türk Ulusu'nun doğa ve törelerine en uygun olan yönetim, Cumhuriyet yönetimidir." demektedir.

Mustafa Kemal'e göre, "Yeni Türkiye Devleti" bir halk devletiydi. Milli mücadelenin başından itibaren İstiklal Savayaşımızı halkın iradesine dayandırmıştır. Oysa geçmişteki devlet, bir "kişi devleti" idi. Cumhuriyet rejiminden ne anladığını ise şöyle anlatıyordu: "Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz

Cumhuriyeti kurduk, on yaşını doldururken demokrasinin bütün gereklerini sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır... Milli egemenlik esasına dayanan memleketlerde siyasi partilerin var olması tabiidir. Türkiye Cumhuriyeti'nde de birbirini denetleyen partilerin doğacağına şüphe yoktur."

Cumhuriyet ile demokrasiyi ayrı düşünmeyen Atatürk' ün Cumhuriyet anlayışı demokratiktir.

2-MİLLİYETÇİLİK

"Kuvvet birdir ve o ulusundur."

Ulus, bir toplumun aşamasıdır. İnsanların oluşturduğu toplum, ulus olma özelliklerini kazanıncaya kadar, birçok aşamalardan geçmiştir. Ulus toplumun en son ulaştığı aşamadır.

Ulus; geçmişte bir arada yaşamış , şimdi bir arada yaşayan, gelecekte de birarada yaşama inancında, istek ve kesin kararında olan, aynı yurda ve o yurdun maddi ve manevi değerlerine sahip çıkan, aralarında dil, kültür ve duygu birliği olan insanların oluşturduğu toplumdur.

Ulusun günümüzde yaşayan bölümüne halk denir. Bir ulus içinde bir tek halk vardır.

"Ulus ve ülkenin yararları gerektiği taktirde insanlığı oluşturan uluslardan herbiri ile uygarlık gereği olan dostluk ve siyaset ilişkilerini büyük bir duyarlılıkla takdir ederim. Ancak benim ulusumu esir etmek isteyen herhangi bir ulusun da bu isteğinden vazgeçinceye kadar amansız düşmanıyım."

Kemalizm içinde "*Milliyetçilik*", bir yandan ulusal bağımsızlığın sağlanması, diğer taraftan da çağdaşlaşma gereksinimlerini karşılamaya yönelik ideolojik bir öge oluştuyordu. Çağdaş bir toplum olmak için önce ulus olmak, uluslaşma aşamasından geçmiş olmak gerekiyordu. Uluslaşma aşaması, çağdaş toplumun temel özelliklerinden olan demokratikliği sağlayabilmek için de bir ön koşuldu.

Çeşitli kaynaklardan beslenen gecikmiş Türk Milliyetçilik akımını bir düşünce sistemi içine oturtan kişi Ziya Gökalp olmuştu. bir yandan ulusal bağımsızlığı sağlamak, diğer yandan çağdaş anlamda bir ulus yaratmak gereğine yönelen Mustafa Kemal, elbette ki bu birikimden yararlanmıştır. Ama, aynı zamanda, eylem içinde onu aşmış, kendi damgasını taşıyan bir milliyetçilik anlayışına ulaşmıştır. Bu, sınırlar ötesi hedefler gözetmeyen, ırkçı olmayan, çoğulcu bir milliyetçiliktir.

Kemalist Milliyetçiliği'nin içe yönelik hedefi ise, çağdaş bir ulus yaratmaktır. Bu ulus, ne ırkçı, ne de ümmetçi bir anlayışı yansıtmaktadır. Atatürk'e göre ulus, ne din ne de ırk temeline dayanır; ulusu yaratan temel öge, ortak tarih, o ortak tarihin ürünü ortak dil ve sonuç olarak kültürdür. Atatürk İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada, Türk, Kürt, Laz, Çerkes birlikte bir bütün oluşturduğunu vurgulamış, Kurtuluş Savaşı sırasında hep "*Türkiye Milleti*" deyimini kullanmıştır. Daha sonraları karmaşık bir etnik yapıdan kendine güvenen çağdaş bir ulus yaratmak için çaba gösterdiğinde de, örneğin "Ne Mutlu Türk Olana" dememiş, "Ne Mutlu Türk'üm Diyene!" demiştir. O'nun için "Türk", Anadolu toprakları üzerinde "kederde, kıvançta" dayanışma içinde olan insanların adıdır. Orta Asya'daki Türk o milliyetçilik çerçevesinde yer almazken, Anadolu'nun tüm insanları, etnik kökenine bakılmaksızın ulusun bir parçası sayılmaktadır. Atatürk "Medenî Bilgiler" kitabında şöyle demiştir: "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye Halkı'na Türk Milleti denir." 1935 yılındaki resmî tanımlamaya göre de; "Ulus, dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı yurttaşlardan meydana gelen siyasal ve sosyal bir bütündür.

Millet: Ortak milli fikrin, ahlâkın, duygunun, heyecanın, hatıra ve geleneklerin kişilerde meydana gelmesini ve kökleşmesini sağlayan ortak geçmişin, birlikte yapılmış tarihin, vicdanları ve zihinleri doğrudan doğruya birleştiren ortak dilin milletlerin meydana gelmesinde en önemli etkenler olduğunu... kaydettikten sonra, millet hakkında, ikinci derece unsurları dikkate almayarak, mümkün olduğu kadar her millete uyabilecek bir tanım (ele) alalım.

1. Zengin bir hatıralar mirasına sahip bulunan;
2. Beraber yaşamak konusunda ortak arzu ve istekte samimi olan;
3. Sahip olunan mirasın korunmasına beraber devam etmek hususunda iradeleri ortak insanların birleşmesinden meydana gelen topluma Millet adı verilir.

Bu tanım incelenirse, aynı kültüre sahip olan insanlardan oluşan topluma millet denir dersek milletin en kısa tanımını yapmış oluruz. (1929) Millet, dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu bir siyasal ve sosyal toplumdur.

Türk Milletinin Oluşmasında Etken Olan Unsurlar

Türk milletinin oluşmasında etkili olduğu görülen doğal ve tarihi olaylar şunlardır:

1. Siyasi varlıkta birlik
2. Dil birliği
3. Yurt birliği
4. ırk ve kök birliği
5. Tarihi yakınlık
6. Ahlakî yakınlık
7. Milli Birlik ve Beraberlik
8. Ülkü Birliği

HALKÇILIK

"Bizim gözümüzde çiftçi, çoban, amele, tüccar, sanatkar, asker, doktor ve sonuç olarak herhangi bir sosyal kurumda çalışan bir yurttaşın hak, yarar ve özgürlüğü eşittir."

"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına, Türk Ulusu denir." Bu tanımlamanın içinde halk ile ulus birbiri içinde kaynaşmış ve bir bütünü oluşturduğu açıkça görülmektedir. Atatürk, ulusumuzun bütün kesimini "halk" olarak kabul etmiştir. Atatürk: "Türk Ulusu, halk yönetimi olan Cumhuriyetle yönetilir." düşüncesiyle de

halkçı görüşünü ulusçulukla birlikte Cumhuriyetçilik ilkesine bağlamıştır.

Mustafa Kemal'in demokrasi anlayışı, Kemalizm'in en önemli ilkelerinden olan "*Halkçılık*"tan da soyutlanamaz. Atatürk başlangıçta Halkçılığı şu şekilde tanımlıyordu: "Bugünkü varlığımızın asıl niteliği milletin genel eğilimlerini ispat etmiştir. O da Halkçılık'tır, halk hükümetidir, hükümetlerin halkın eline geçmesidir." Ama zamanla bu ilkenin de içeriği gelişti ve Halk Partisi'nin programlarında üç ögeyi içermeye başladı: Siyasal demokrasi, Yasalar önünde eşitlik, Sınıf çatışmalarının kabul edilmemesi ve toplumun dayanışma içerisinde gelişmesi.

"Atatürkçülük, herhangi bir sınıfın egemenliğini reddeden, ılımlı toplumculuğu öngören, her türlü sömürüye karşı bir dünya görüşüdür. Atatürkçü Halkçılık, yönetimde, siyasette, kalkınmada, gelirlerin dağılımında, devlet ve ulus olanaklarının kullanılmasında halk yararının gözetilmesini amaçlar."

"Peki Halk nedir?" sorusunun yanıtı ise şudur: Halk, ayrıcalıklara sahip bulunmayan toplum kesimlerinin toplamıdır!

Bugün haklı olarak kıvanç duyabileceğimiz bütün başarıların sırrı yeni Türkiye Devleti'nin yapısındadır. Gerçekte, Türkiye Devleti'nin, bu yeni müessesenin dayandığı esaslar, nitelik yönünden kendinden önceki tarihi müesseselerin esaslarından başkadır.

Bunu bir kelime ile ifade etmek lazım gelirse, diyebiliriz ki, yeni Türkiye Devleti bir halk devletidir, halkın devletidir. (1923)

Bugünkü varlığımızın temel niteliği milletin genel eğilimini ispat etmiştir, o da halkçılıktır ve halk hükümetidir. (1920)

İç siyasetimizde ilkemiz olan halkçılık, yani milletimizin bizzat kendi geleceğine sahip olması esası Anayasamız ile ispat edilmiştir. (1921)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti bir halk hükümetidir. Memleket menfaatlerine ait konularda, milletin fertleri ile hükümet arasında vazife yönüyle ortaklık vardır. (1921)

Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflandıran oluşmuş değil ve fakat kişisel ve sosyal hayat için iş bölümü itibarıyla çeşitli mesleklere ayrılmış bir toplum olarak görmek esas prensiplerimizdendir. (1931)

DEVLETÇİLİK

"İktisaden zayıf bir ulus, fakirlik ve sefaletten kurtulamaz. Toplumsal ve siyasi felaketten yakasını kurtaramaz."

Ulusal ekonomiyi, sağlam temeller üzerine oturtmak amacına yönelik ekonomik devrim, Atatürkçülük edebiyatına "Devletçilik" deyiimi olarak geçmiş ve Atatürk İlkeleri arasında yerini almıştır.

"Bizim güttüğümüz "devletçilik" bireysel çalışma ve etkinliği esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde ulusu refaha, ülkeyi bayındırlığa erdirmek için, ulusun genel ve yüksek yararlarının gerektirdiği işlerde özellikle ekonomik alanlarda, devleti fiilen ilgilendirmektir." (M.K.Atatürk)

Kemalizm'in Devletçilik ilkesini de, Halkçılık ilkesi ile bağlantılı olarak değerlendirmek gerekir. Devletçilik;Halkçılık ilkesinin somutlaşmış halidir.

1923 - 1930 yılları arasında, kalkınma için gerekli yatırımları yapması özel girişimcilerden beklendi. Ama bu işlevi yerine getirmeye özel kişilerin ne yeterli parası, ne yeterli deneyimleri, ne de yeterli teknolojik birikimi vardı. Dünyayı sarsan 1929 ekonomik bunalımı ise, liberal ekonomi politikalarının tam bir başarısızlığını vurguluyordu. Kemalizm, ülkeyi kalkındırmak, halkı çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak için "Devletçilik" ilkesini benimsedi. Böylece hem üretim arttırılacak, sanayi gerçekleştirilecek, hem de hakça bir paylaşım yapılacak ve ekonomik gücü kullanan bir sınıfın halkı ezmesine olanak verilmemiş olacaktı.

1935 yılında yapılan düzeltmelerden sonra, Devletçilik ilkesi şöyle tanımlanıyordu: "Özel çalışma ve faaliyeti esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi gelişmişliğe erdirmek için, milletin genel ve yüksek yararlarının gerektirdiği işlerde, özellikle iktisadi alanda devleti fiilen ilgilendirmek önemli esaslarımızdandır. İktisat işlerinde devletin ilgisi fiilen yapıcılık olduğu kadar, özel girişimcileri teşvik ve yapılanları düzenleme ve denetlemektir."

Türk işçisi, Batı'daki örnekleri gibi insancıl olmayan koşullar içinde birkaç kuşağın feda edildiğini görmedi. 1929 - 1939 yılları aarasındaki on yılda dünya sanayi üretimi %19 artarken, Türkiye'de sanayi üretim artışı %96'yı buldu. Sovyetler Birliği ve Japonya dışında hiçbir ülke, bu alanda Türkiye'den daha hızlı bir büyüme sağlayamadı.

LAİKLİK

"Din gerekli bir kurumdur. Dinsiz ulusların devamına olanak yoktur. Şurası var ki, din, Allah ile kul arasındaki bağlılıktır."

Kemalist ilkeler içerisinde, Atatürk'ün kuşkusuz ki, en önem verdiği ilkelerin başında "*Laiklik*" geliyordu. Mustafa Kemal, ülkenin koşullarının daha hiç hazır olmadığı bir aşamada bile, çok partili düzene geçiş için sakınca görmezken, tek bir koşul ileri sürmüştü: Laiklikten ödün vermemek! Serbest Fırka'nın önderliği'ni üstlenecek olan Fethi Okyar'a yazdığı mektupta şu satırlar dikkati çekiyordu: "*Memnuniyetle tekrar görüyorum ki, laiklik esasında beraberiz. Zaten benim siyasi hayatta bir taraflı olarak daima aradığım ve arayacağım temel budur.*"

Bir çağdaşlaşma ideolojisi olarak Kemalizm açısından Laiklik, demokrasi anlamındaki Cumhuriyetçiliğin de, Milliyetçiliğin de, Devrimciliğin de, ve hatta Halkçılığın da ön koşulu olduğu için bu ölçüde önem taşımaktadır. Demokrasinin ön koşuludur; çünkü Laiklik olmadan gerçek bir düşünce özgürlüğü, gerçek anlamda bir özgür seçim olamaz.

DEVİRİMCİLİK (İNKILÂPÇILIK)

"Devrimler yalnız başlar, bitişi diye birşey yoktur."

"Devrimler, yalnız ve ancak öğretmenlerin kafasında başlar." (M.K.Atatürk)

Devrim sözcüğünün anlamı; kısa sürede meydana gelen köklü değişiklikler demektir. Bu sözcük anlamından esinlenerek devrimi; Devlet eliyle ülkenin sosyal hayatının ve kurumlarının akla yakın ve ölçülü yöntemlerle köklü bir şekilde yenileştirilmesidir, şeklinde tanımlayabiliriz.

Atatürk, kendi ana düşünce ve eylemlerine uygun olarak devrimi şöyle tanımlamaktadır:

"Türk Ulusu'nu, son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine ulusun en yüksek uygarlık gereksinimlerine uygun olarak ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları kurmuş olmaktadır."

İNÖNÜ DEVRİ VE BUNALIMLI YILLAR

İsmet İnönü, Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı seçildi. Devlet ve parti başkanı olarak devrinin "tek şefi" idi. Gerek dünyanın gerekse Türkiye'nin en bunalımlı yıllarında görev yaptı. Başbakanlığı döneminde, dünya ekonomik krizini devletçilik politikasıyla göğüslemeye çalışmıştı. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT'ler) aracılığıyla sanayiye geliştirmek istemiş ve bu yönde önemli adımlar atmıştı.

İnönü'nün en büyük başarısı Türkiye'yi İkinci Dünya Savaşı'nın dışında tutması oldu. Onun bu politikası çeşitli dengeleri aynı anda kurabilmek ve ülkenin durumunu birkaç yönden güvence altına alabilmek biçiminde gelişti. 23 Ağustos 1939'da Sovyet-Alman Anlaşması imzalandığında, bu beraberliğin Türkiye aleyhine sonuçlar verebileceğini düşünen İnönü, Fransa ve İngiltere ile anlaşma yaparak ekonomik yardım aldı (13 Ekim 1939). Daha sonra Sovyetler Birliği ile bu ülkenin Türkiye'ye saldırmayacağı güvencesini alan bir anlaşma imzaladı (25 Mart 1941). Sovyetler Birliği'ne saldırmamasından birkaç gün önce ise Almanya ile bir saldırmazlık anlaşması yapmıştı (Haziran 1941). İnönü'nün bu dengeli politikası savaş boyunca devam etti.

Türkiye savaşın bitmesine kısa bir süre kala, ABD, İngiltere ve SSCB'nin yanında yer alarak Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti ve 24 Ocak 1945 tarihli Birleşmiş Milletler bildirisini imzaladı. 5 Mart 1945 tarihinde San Fransisko Konferansı'na davet edilen Türkiye Birleşmiş Milletler kurucu üyeleri arasında yer aldı.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ İTTİFAK VE ANLAŞMALAR

Almanya 1938'de Avusturya'yı ilhak ettikten sonra, Çekler'den Südet bölgesini aldı. 1938 yılında ise bütün Çekoslovakya'yı işgal etti. Çekoslovakya'nın işgali İngiltere, Fransa ve Rusya'yı telaşa düşürdü. Diğer devletlerde ise büyük bir şaşkınlık uyandırdı.

1939'da Sovyetler Birliği ile Almanya arasında, Alman-Sovyet saldırmazlık paktı imzalandı. Bunun üzerine İngiltere ile Fransa da birleşerek Polonya ile karşılıklı yardım paktını imzaladılar.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI (1939-1945)

Nedenleri :

I.Dünya Savaşı sonucu Almanya ile imzalanan Versay Antlaşması.

İtalya'nın ve Japonya'nın sömürgecilik faaliyetleri.

Almanya'nın Polonya'ya saldırması ile savaş başlamıştır (1 Eylül 1939).

Almanya kısa sürede Polonya ve Fransa'yı işgal etmiştir.

İtalya, Almanya'yı desteklemiş, birlikte Balkanlar'ı işgal etmişlerdir.

İtalya, Libya üzerinden Afrika'nın iç kesimlerine kadar ilerlemiş, diğer yandan Habeşistan'ı işgal etmiştir.

Japonlar, Çin topraklarına saldırmışlardır

Japonya, Pearl Harbour'a saldırınca ABD de savaşa katılmıştır

Almanya, İtalya ve Japonya ile bir ittifak kurmuştur (Mihver Devletler).

Fransa, İngiltere, Rusya ve ABD arasında da bir ittifak kurulmuştur (Müttefik Devletler).

ABD ve İngiltere İtalyan Yarımadası'na çıkarak İtalya'yı mağlup etmiştir (1942).

İtalya'da yönetim değişikliği olunca İtalya, İngilizler'in yanında Almanya'ya karşı savaşa devam etmiştir. Almanlar Moskova önlerine kadar ilerlemesine karşılık Ruslar, Almanlar'ı püskürterek Almanya'ya kadar ilerlemiştir (1945).

Almanya'yı doğudan Rusya, batıdan da ABD, İngiltere ve Fransa sıkıştırarak Normandiya Çıkartması'nı gerçekleştirmiş ve Almanya'yı etkisiz hale getirmişlerdir (1945).

Müttefik Devletler Japonya'yı yenemeyince ABD, Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atmış ve Japonya teslim olmuştur (10 Ağustos 1945).

II.Dünya Savaşı'nın Sonuçları :

Almanya ve İtalya'nın yenilmesi ile ırkçı akımlar etkisini kaybetmiştir.

Almanya Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmıştır

Savaş SSCB hariç demokrasiyi savunan ülkeler kazanmıştır.

ABD ve Rusya dünyanın iki süper gücü olmuştur(Soğuk Savaş dönemi, İki kutuplu dünya)

Sömürgecilik sona ermeye başlamış, sömürge altında yaşayan pek çok ülke bağımsızlığını kazanmıştır (Mısır, Hindistan, Pakistan, Cezayir, Tunus, Libya vb.).

Komünizm, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Çin'de yayılmıştır.

Milletler Cemiyeti'nin adı; Birleşmiş Milletler Teşkilatı olarak değiştirilmiştir

Yalta Konferansı ile dengeler yeniden kurulmaya çalışılmıştır.

Filistin topraklarında İsrail Devleti kurulmuştur (1948).

Türkiye, Amerika ile ilişkilerini arttırmıştır.

Türkiye'nin II.Dünya Savaşı'ndaki Tutumu :

Türkiye savaşta tarafsız kalmıştır.

Türk ve Alman taraftarları arasında Saldırmazlık Antlaşması imzalanmıştır.

Türkiye baskılar sonucu ve savaş sonucu görüşmelere katılmak için Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir (23 Şubat 1945).

